

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi väestökirjalain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Tietojenkäsittelyn kehittyä väestökirjanpidon rekisteröinti- ja tietojentarkistusmenetelmiä on mahdollista yksinkertaistaa. Esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi nykymuotoisesta henkikirjoituksesta ja henkikirjojen laatimisesta. Samalla kotipaikkaa koskevaa päätöksenteko- ja muutoksenhakumenettelyä yksinkertaistettaisiin.

Henkikirjoituspaikkaa ja henkikirjoitetun väestön määrää vastaavat tammikuun 1. päi-

vän tilanteen mukaiset kotipaikka- ja väkilukutiedot saataisiin automaattiseen tietojenkäsittelyyn perustuvasta väestön keskusrekisteristä.

Väestökirjatietoja tarkistettaisiin vain silloin, kun siihen on todellista tarvetta. Huoneistoihin lähetettävien tiedustelujen määrä vähenisi siten oleellisesti.

Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1990.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	3. Ehdotetut uudistukset	13
1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys	3	3.1. Nykymuotoisesta henkikirjoituksesta luopuminen	13
2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu	4	3.2. Uudistuksen vaikutus muilla hallinnonaloilla	14
2.1. Nykyinen tilanne	4	3.3. Väestökirjanpidon kotipaikkapäätös- ja muutoksenhakumenettelyn uudistaminen	14
2.1.1. Väestökirjanpidon organisaatio	4	3.4. Tietojen vaihdon kehittäminen	15
2.1.2. Väestökirjanpidon rakenne	4	4. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset	15
2.1.3. Kotipaikkaa koskeva rekisteröintimenettely	5	5. Esityksen taloudelliset vaikutukset	15
2.1.4. Henkikirjoitusjärjestelmä	6	6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	16
2.1.5. Muutoksenhaku	7		
2.1.6. Muut hallinnonalat	9	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	17
2.1.7. Pohjoismainen vertailu	9	1. Laki väestökirjalain muuttamisesta	17
2.2. Nykytilanteen epäkohdat	10	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	21
2.2.1. Henkikirjoitusmenettelyn epätarkoituksenmukaisuus	10	3. Voimaantulo	21
2.2.2. Kotipaikkaratkaisun sidonnaisuus muuttoilmoitukseen	11		
2.2.3. Tietymättömissä olevien henkilöiden poistaminen kotipaikkarekisteristä	11	LAKITEKSTI	22
2.2.4. Väestökirjanpidon erillisistä kotipaikka- ja henkikirjoituspäätöksistä aiheutuvia ongelmia	12	LIITE	25
2.2.5. Puutteellinen tietojen vaihto viranomaisten kesken	12	Rinnakkaisteksti	25
2.3. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	13		

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

Henkilön monet oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät nykyisin henkikirjoituspaikan perusteella. Myös kunnan henkikirjoitetun väestön määrällä on vaikutuksia. Henkikirjoitusmenettely on käynyt kuitenkin automaattisen tietojenkäsittelyn kehittyttyä epätarkoituksenmukaiseksi hallintomenettelyksi. Tämän vuoksi se ehdotetaan kokonaisuudessaan uudistettavaksi. Samalla tarkistettaisiin kotipaikkaa koskevaa päätöksentekomenettelyä.

Päätökset henkilön kotipaikasta tehtäisiin pääsääntöisesti hänen antamansa muuttoilmoituksen perusteella. Ilmoituksen laiminlyöntitapauksessa rekisteritoimistolla olisi kuitenkin mahdollisuus ratkaista henkilön kotipaikka tiedossaan olevien tosiseikkojen perusteella. Kotipaikkaa koskeva päätöksenteko olisi siten ensimmäisessä vaiheessa tyypillistä massahallintomenettelyä, jossa päätöksenteon joustavuus ja nopeus asetettaisiin käytännön syistä etusijalle.

Kotipaikkaa koskeva muutoksenhakumenettely ehdotetaan järjestettäväksi kansalaisille mahdollisimman joustavaksi, nopeaksi ja kustannuksiltaan edulliseksi. Tämän vuoksi nykyinen käyttökelpoiseksi osoittautunut oikaisuvaatimusmenettely ehdotetaan säilytettäväksi. Oikaisuvaatimukseen annetusta rekisteritoimiston päätöksestä henkilöllä olisi mahdollisuus valittaa lääninoikeuteen. Lisäksi hän voisi valittaa lääninoikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Koska henkilön kotipaikka voidaan tarvittaessa saattaa ratkaistavaksi eri hallinnonalojen omissa päätöksenteko- ja muutoksenhakumenettelyissä, asianomaisilla kunnallisilla tai muillakaan viranomaisilla ei ole tarvetta hakea muutosta väestökirjahallinnossa tehtäviin kotipaikkaratkaisuihin.

Pyrkimyksenä tulisi olla, että henkilön oi-

keudet ja velvollisuudet määräytyisivät mahdollisimman ajan tasalla olevien tietojen perusteella. Henkikirjoituspaikkaan liittyy kuitenkin nykyisin oikeusvaikutuksia, jotka eivät voi käytännön syistä määräytyä viimeisimpien käytössä olevien kotipaikkatietojen perusteella. Tämän vuoksi väestön keskusrekisteristä, jota pidetään nykyisin ajan tasalla kerran viikossa suoritettavin päivityksin, olisi saatavissa henkikirjoituspaikkaa vastaava tieto henkilöllä tammikuun 1. päivänä olleesta kotipaikasta ja vastaavasti myös tuon ajankohdan mukaisesta kunnan väkiluvusta. Keskusrekisteristä voisi saada tarvittaessa minkä tahansa muunkin poikkileikkaustilanteen mukaisen kotipaikka- ja väkilukutiedon.

Väestökirjanpidon tietojenkäsittelyä pyritään kehittämään siten, että tiedot olisivat mahdollisimman ajantasaisia ja virheettömiä. Tällöin voidaan siirtyä tarveharkintaan perustuvaan tietojentarkistusmenettelyyn, joka tapahtuisi lähtökohtaisesti rekisterien normaalin ylläpitomenettelyn yhteydessä rekisteritoimistoissa. Tämän lisäksi tarkistuksia suoritettaisiin myös erillisenä toimenpiteenä lähettämällä kohderyhmänä oleviin huoneistoihin kyselylomakkeita. Tämä tulisi kysymykseen erityisesti silloin, kun tiedot on todettu laajemminkin kuin yksittäisissä tapauksissa virheellisiksi tai kun tarkistamiseen on muu erityinen syy.

Tarkistusten yksityiskohdista päättäisi esityksen mukaan väestörekisterikeskus. Se määräisi kunkin tarkistuksen ajankohdan, tarkistettavat tiedot sekä tarkistuksen kohderyhmän siten, että tiedot tulevat koko maassa tarkistetuiksi tarpeellisilta osin ainakin kerran kymmenessä vuodessa.

Henkikirjoituksesta luopumisen edellytyksenä on, että henkilön kotipaikan muuttumisesta saadaan tieto nopeasti muuton tapahduttua. Tämän vuoksi muuttoilmoitusmenettelyä uudistettaisiin ja muuttoilmoitusvelvollisuudesta tiedotettaisiin nykyistä tehokkaammin.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Nykyinen tilanne

2.1.1. Väestökirjanpidon organisaatio

Väestökirjanpidon organisaatiosta on säädetty väestökirjahallinnosta annetussa laissa (76/84) ja asetuksessa (183/84). Väestökirjahallinnon tehtävänä on hoitaa väestökirjanpito ja muut siihen liittyvät tehtävät. Väestökirjahallinnon keskusviranomaisena on sisäasiainministeriön alainen väestörekisterikeskus. Väestökirjahallinnon paikallisviranomaisina toimivat rekisteritoimistot, joita on 59. Rekisteritoimiston virka-alueena on kihlakunta.

Rekisteritoimistot ovat väestökirjanpitoa koskevissa asioissa väestörekisterikeskuksen alaisia. Rekisteritoimiston päätökseen haetaan muutosta lääninoikeudelta. Henkilön kotipaikkaa koskeviin ratkaisuihin liittyy kuitenkin ensi vaiheessa oikaisuvaatimusmenettely.

Kirkolliset väestörekisterinpitäjät — evankelis-luterilaisen kirkon keskusrekisterit, joita on 8, ja keskusrekisteriin kuulumattomat seurakunnat (528), ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnat (25) ja luostariseurakunnat (2) sekä lakkautettujen seurakuntien keskusarkistot (2) — ovat väestörekisterinpitoa koskevissa asioissa rekisteritoimistojen ohjauksessa ja valvonnassa. Niiden väestökirjanpitoa koskevat ratkaisut voidaan saattaa oikaisuvaatimuksin sen rekisteritoimiston päätettäväksi, jonka virka-alueella oikaisuvaatimuksen tekijällä on viimeksi ollut kotipaikka.

2.1.2. Väestökirjanpidon rakenne

Väestökirjanpidosta on säädetty väestökirjalaisissa (141/69) ja -asetuksessa (198/70). Väestökirjanpidossa tarvittavat tiedot henkilöistä, kiinteistöistä, rakennuksista ja huoneistoista merkitään *väestökirjoihin*, joita ovat kunnittain pidettävät *kotipaikkarekisterit*, *väestörekisterit* ja *henkikirjat* sekä valtakunnallinen *väestön keskusrekisteri*. Väestön keskusrekisteri perustuu automaattiseen tietojenkäsittelyyn. Paikallisia väestökirjoja pidetään kortistomuodossa.

Myös paikallisen väestökirjanpidon automatisointi on aloitettu. Vuoden 1988 aikana hankittiin kaikkiin Uudenmaan läänin kahdeksaan

rekisteritoimistoon tietokonelaitteistot. Vuonna 1989 automatisointia jatketaan kuudessa Hämeen läänin rekisteritoimistossa. Uudistuksella voidaan järjeistää paikallista väestökirjanpitoa sekä nopeuttaa tietojen rekisteröintiä väestön keskusrekisterissä huomattavassa määrin.

Kotipaikkarekisteriin merkitään tietoja kaikista niistä henkilöistä, joilla on kunnassa väestökirjalain mukainen kotipaikka. Rekisteritoimistolla on lisäksi tieto kunnassa tilapäisesti oleskelevista. Henkilötietojen lisäksi kotipaikkarekisterissä on erillisissä kortistoissa tietoja maarekisteriin ja tonttikirjaan merkityistä kiinteistöistä sekä niillä olevista rakennuksista, asuinhuoneistoista ja toimitiloista. Tietoja pidetään ajan tasalla niiden ilmoitusten perusteella, joita viranomaiset ja kansalaiset ovat velvollisia tekemään. Henkilön kotipaikka ratkaistaan muuttoilmoituksen tai maastamuuttoilmoituksen perusteella. Kotipaikkarekisterin tiedot tarkistetaan vuosittain tarpeellisilta osin henkikirjoituksessa. Kotipaikkarekisteriä pitää rekisteritoimisto.

Väestörekisteriin merkitään eräiden kotipaikkarekisterin tietojen lisäksi perhe- ja henkilöoikeudellisia tietoja. Niitä pidetään säännöllisesti ajan tasalla viranomaisilta ja henkilöiltä itseltään saatavin ilmoituksin. Evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan viranomaiset vastaavat jäseniään koskevasta väestörekisteristä. Muista henkilöistä väestörekisteriä pitää rekisteritoimisto.

Henkikirjat laaditaan vuosittain henkikirjoituksen perusteella. Henkikirjoituksella on nykyisin kahdenlainen merkitys. Se on menettely, jossa tarkistetaan tarpeellisilta osin kotipaikkarekisterin tietoja sekä toisaalta tehdään henkikirjoituspaikkaa koskeva ratkaisu. Henkikirja on asiasisällöltään ote kotipaikkarekisterin tammikuun 1. päivän tilanteesta. Henkikirjoituksesta ja henkikirjan laatimisesta vastaa rekisteritoimisto. Henkikirjoituksen toimittamisessa rekisteritoimistoja avustaa noin 1 100 henkikirjoituksen piiri miestä.

Väestön keskusrekisteriin merkitään kaikki paikallisissa väestökirjoissa olevat henkilö-, kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotiedot. Tiedot ovat yhtenäisessä konekielissä tietokannassa. Väestön keskusrekisteriä pitää väestörekisterikeskus.

2.1.3. Kotipaikkaa koskeva rekisteröintineettely

Kotipaikan ratkaiseminen

Vastasyntyneen lapsen kotipaikka ratkaistaan syntymäilmoituksen ja lapsen vanhempien tai huoltajan kotipaikkaa koskevien tietojen perusteella. Jos henkilö on kuollut, hänet poistetaan kotipaikkarekisteristä välittömästi sen jälkeen, kun hänen kuolemastaan on saatu ilmoitus.

Henkilön, joka muuttaa asuntoa, on viimeistään kolmantena muuton jälkeisenä päivänä tehtävä itsestään ja perheenjäsenistään muuttoilmoitus sen rakennuksen omistajalle, johon hän on muuttanut, tai tämän edustajalle. Muuttoilmoitusta ei kuitenkaan anneta henkilöstä, jonka oleskelu asunnossa ei ylitä kahta viikkoa.

Väestökirjahallinnon paikallisviranomaiset ratkaisivat vuonna 1988 noin 900 000 henkilön kotipaikan. Tästä määrästä oli väestökirjalain 10 §:ssä tarkoitettuja tilapäisiä muuttoja noin 130 000.

Rakennuksen omistajan tai tämän edustajan on huolehdittava siitä, että muuttoilmoitus annetaan säädettyssä ajassa ja hänen on tarvittaessa kehotettava ilmoitusvelvollista täyttämään velvollisuutensa. Jos tämä ei kehotuksesta huolimatta anna muuttoilmoitusta, asiasta on ilmoitettava rekisteritoimistolle tai poliisille. Saatuaan muuttoilmoituksen rakennuksen omistajan tai tämän edustajan on viimeistään viikon kuluessa muuttopäivästä toimitettava se sille rekisteritoimistolle, jonka virka-alueeseen muuttaneen henkilön uusi kotipaikka kuuluu.

Poliisilaitosten osoitetoimistot

Joidenkin kaupunkien poliisijärjestyksen tai järjestyssäännön mukaan rakennuksen omistajan on annettava poliisille erityinen osoiteilmoitus rakennukseen muuttaneista henkilöistä. Muuttoilmoitus on tällöin toimitettava poliisille osoiteilmoituksena. Poliisi lähettää muuttoilmoituksen edelleen rekisteritoimistolle.

Joissakin kaupungeissa vielä käytössä oleva niin sanottu lähtöilmoitus ei liity väestökirja-järjestelmään. Tällainen ilmoitus perustuu osoiteilmoituksen tavoin poliisijärjestyksen tai kunnan järjestyssääntöön.

Muutot muiden kuin Pohjoismaiden välillä

Jos ulkomaalaisen oleskelu täällä on kestänyt tai on tarkoitettu kestäväseen yhtämittaisesti kauemmin kuin vuoden, hän on velvollinen viipymättä ilmoittautumaan asuinpaikkansa rekisteritoimistolle sekä esittämään riittävän selvityksen väestökirjoihin otettavista tiedoistaan. Voimassa olevia muuttoilmoitusvelvollisuutta koskevia säännöksiä on vakiintuneesti sovellettu myös maahantulotapauksiin. Pohjoismaiden välisistä muutoista on säädetty erikseen.

Maasta muuttavan tai ulkomaille asumaan asettuvan on tehtävä itsestään ja perheenjäsenistään maastamuuttoilmoitus viimeistään muuttopäivänä sen rakennuksen omistajalle tai haltijalle, jossa ilmoitusvelvollinen tuolloin vielä asuu, tai hänen edustajalleen. Näiden on toimitettava saamansa ilmoitus viikon kuluessa muutosta sille rekisteritoimistolle, jonka virka-alueella maasta muuttanut viimeksi asui.

Henkilön on tehtävä maastamuuttoilmoitusta vastaava ilmoitus myös silloin, kun hänen tilapäinen oleskelunsa ulkomaille muuttuu pysyväksi. Ilmoitus on toimitettava hänen aikaisemman kotipaikkansa rekisteritoimistolle esimerkiksi ulkomaille olevan Suomen edustuston välityksellä.

Väestökirjahallinnon paikallisviranomaisten ratkaistavana oli vuonna 1988 noin 2 500 tapusta, joissa henkilö oli muuttanut Pohjoismaiden ulkopuolelle.

Muutot Pohjoismaiden välillä

Pohjoismaiden välisissä muutoissa noudatetaan Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken 5 päivänä joulukuuta 1968 tehtyä väestörekisteriä koskevaa sopimusta (SopS 46/69). Sopimus on tullut voimaan 1 päivänä lokakuuta 1969. Sillä on pyritty muun muassa estämään sellainen tilanne, että henkilö olisi rekisteröity asuvaksi kahdessa tai useammassa sopimusvaltiossa samanaikaisesti. Suomen ja muun Pohjoismaan välisiä muuttoja oli vuonna 1988 yli 12 000.

Sopimus koskee 1 artiklan mukaan henkilöitä, jotka on rekisteröity asuviksi jossakin sopimusmaassa ja joilla on aikomus muuttaa tai jotka ovat muuttaneet johonkin näistä maista. Kyseisten henkilöiden ei siis välttämättä tarvitse olla sopimusmaiden kansalaisia.

Henkilön, joka aikoo muuttaa sopimusmaasta toiseen, tulee sopimuksen 2 artiklan mukaan ilmoittaa tästä lähtömaan paikalliselle rekisteriviranomaiselle. Tämän on annettava muuttavalle yhteispohjoismainen muuttokirja. Kun henkilö on muuton jälkeen asettunut asumaan johonkin sopimusmaahan, hänen on säädetyn määräajan kuluessa ilmoitauduttava paikalliselle rekisteriviranomaiselle ja luovutettava tälle yhteispohjoismainen muuttokirja. Tulomaan paikallinen rekisteriviranomainen tekee kotipaikkaa koskevan ratkaisun maansa lakien mukaan. Henkilöstä tehdään asianmukaiset merkinnät lähtömaan rekisteriin samasta päivästä lukien kuin hänet on rekisteröity tulomaassa asuvaksi.

Sopimus on tehty ja saatettu voimaan ennen nykyisen väestökirjalainsäädännön voimaantuloa. Tämän vuoksi Suomen paikallisena rekisteriviranomaisena toimivat pääasiassa asianomaiset evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnat, jotka siis käytännössä ratkaisevat ensimmäisessä vaiheessa sopimusmaasta Suomeen muuttaneen henkilön kotipaikan. Henkilö voi kuitenkin nykyisin väestökirjalain 22 a §:n nojalla saattaa virheellisenä pitämänsä ratkaisun oikaisuvaatimuksin rekisteritoimiston päätettäväksi.

Kotipaikkapäätös

Kotipaikkapäätös on tehtävä viipymättä sen jälkeen, kun rekisteritoimisto on vastaanottanut muuttoilmoituksen tai maastamuuttoilmoituksen. Vaikka niiden antamista koskevat määräajat on säädetty lyhyiksi, kotipaikkapäätökset joudutaan tekemään aina taannehtivasti. Jos ilmoitusvelvollisuus on täytetty määräajassa, todelliseen muuttopäivään perustuvasta taannehtivasta kotipaikkapäätöksestä ei synny paikallisessa väestökirjanpidossa kovinkaan pitkää viivettä. Väestön keskusrekisteriin saadaan tieto henkilön uudesta kotipaikasta vielä yleisesti käytettävissä olevin rekisteröintimenetelmin vasta keskimäärin parin kuukauden kulluttua muutosta. Tilanne kuitenkin paranee väestökirjanpidon paikallistason automatisoinnin seurauksena jatkuvasti.

Muuttoilmoitusta ja maastamuuttoilmoitusta ei aina tehdä määräajassa. Jos henkilön tosiasiallinen muutto todetaan vasta pitkän ajan kuluttua ja hänen kotipaikkansa ratkaistaan tällöin taannehtivasti, kyseisen tiedon

myöhäisestä rekisteröintiajankohdasta saattaa aiheutua monenlaisia ongelmia. Niitä käsitellään tarkemmin kohdassa 2.2. Nykytilanteen epäkohdat.

2.1.4. Henkikirjoitusjärjestelmä

Henkikirjoitusjärjestelmä pääpiirteissään

Kun väestökirjanpitoa uudistettiin 1970-luvun alussa, henkikirjoitusmenettely säilytettiin lähes ennallaan. Näin pyrittiin turvaamaan väestökirjanpidon luotettavuus kotipaikkarekistereiden ja väestön keskusrekisterin perustamisvaiheessa. Menettelyn yhteydessä voitiin olemassa olevaa organisaatiota käyttäen tarkistaa uudistetun väestökirjajärjestelmän tietoja vuosittain.

Henkikirjoituksen toimittamista koskevat keskeiset säännökset sisältyvät väestökirjalain 2 ja 6 lukuun. Tarkempia säännöksiä on annettu väestökirja-asetuksessa. Henkikirjoituksessa tarkistetaan kotipaikkarekisterin tietoja tarpeellisilta osin. Henkikirjoituksen perusteella laaditut henkikirjat ovat ajan tasalla pidettävien kotipaikkarekistereiden, väestörekistereiden ja väestön keskusrekisterin ohella erillisiä väestökirjoja.

Henkikirjoitusilmoitus

Henkikirjoitusta varten väestön keskusrekisteristä laaditaan henkikirjoitusta edeltävän vuoden marraskuun rekisteritilanteesta henkikirjoituslomakkeet, jotka lähetetään vuoden lopulla asuin- ja liikehuoneistoihin. Henkikirjoituksen yhteydessä on tarkistettu henkilötietojen ohella myös rakennus- ja huoneistotiedot.

Viime vuosina henkikirjoituslomakkeelle on kirjoitettu huoneistossa asuvista henkilöistä vain nimi, henkilötunnus, äidinkieli, syntymäkotikunta ja siviilisääty. Näistä muut kuin äidinkielitieto ovat asianomaisten viranomaisten ilmoittamia, joten niiden merkitys on ollut tietoja tarkistettaessa erittäin vähäinen.

Äidinkieltä koskeva tieto on ilmoituksenvarainen ja se rekisteröidään ensimmäisen kerän, kun lapsi ilmoitetaan väestörekisteriin. Ensirekisteröinnin jälkeen tapahtuvat muutokset, jotka ovat hyvin harvinaisia, merkitään väestökirjoihin ilmoituksen perusteella. Tämä

tapahtuu yleensä henkikirjoitusilmoituslomakkeelle tehdyin korjauksin. Muutokset tulevat kysymykseen lähinnä kaksikielisissä perheissä esimerkiksi lapsen päivähoidon tai koulunkäynnin alkaessa taikka perhesuhteissa tapahtuneiden muutosten, kuten avioerojen yhteydessä. Henkikirjoituksessa ilmoitettuja äidinkieli-tiedon muutoksia on ollut vuonna 1989 vähän yli 400, joista yli kolmannes Helsingissä. Muutokset kohdistuvat melko tasaisesti sekä suomen että ruotsin kieleen.

Äidinkieli-tiedon muutoksen ilmoittaminen henkikirjoituksessa ei ole ollut kuitenkaan ongelmatonta. Koska henkikirjoitusilmoitus on huoneistokohtainen, sitä ei ole aina tehnyt ja allekirjoittanut henkilö, jonka äidinkieli-tieto on korjattu. Tällöin muutosta ei ole voitu luonnollisestikaan merkitä väestökirjoihin ennen kuin asiasta on hankittu lisäselvitys asianomaiselta henkilöltä itseltään tai lapsen lailliselta huoltajalta.

Huoneiston haltijan on tehtävä henkikirjoitusilmoitus tammikuun 1. päivän olosuhteiden mukaisesti kaikista huoneiston asukkaista sekä huoneistossa liikettä, teollisuutta tai yleistä toimintaa harjoittavista liikeyrityksistä, yhdyshunnista, yhteisöistä, yhtiöistä, säätiöistä ja laitoksista. Ilmoitus on annettava tammikuun alussa rakennuksen omistajalle tai tämän edustajalle, jonka tulee toimittaa ilmoitukset henkikirjoitusilmoitusten vastaanottopaikkaan. Ilmoitusten antamisesta henkikirjoitusta varten aluksista sekä joistakin laitoksista ja eräiltä työpaikoilta on säädetty erikseen.

Henkikirjoituksen toimittaminen

Rekisteritoimistoissa henkikirjoitusilmoitukset tarkistetaan ja niihin mahdollisesti tehtyjä lisäyksiä tai korjauksia verrataan kotipaikkarekisterin tietoihin. Selvissä tapauksissa lisäysten ja korjausten perusteella tehdään tarpeelliset merkinnät kotipaikkarekisteriin. Lisäksi tiedoissa tapahtuneista muutoksista ilmoitetaan väestörekisterikeskukselle väestön keskusrekisteriin merkitsemistä varten.

Jos henkilön havaitaan laiminlyöneen muut-toilmoituksen tekemisen, häntä kehoitetaan täyttämään velvollisuutensa. Muut-toilmoitusten laiminlyöntitapauksia havaitaan henkikirjoituksessa melko runsaasti, maaseudulla jopa yli neljännes ilmoitusvelvollisten kokonaismää-

rästä. Kaupungeissa laiminlyöntien määrä on arviolta vain muutaman prosentin luokkaa.

Henkikirjoituksen tarkistuskokoukset

Kunnissa pidetään helmikuun 1. päivän ja huhtikuun 30. päivän välisenä aikana henkikirjoittajan johdolla henkikirjoituksen tarkistuskokous, jossa käsitellään lähinnä niitä tapauksia, joissa henkilön henkikirjoituksessa on epäselvyyksiä. Nykyisin tarkistuskokouksia ei tarvitse enää pitää kaupungissa, jollei rekisteritoimisto toisin määrää.

Henkikirjan päättäminen

Henkikirja päätetään 31. päivänä toukokuuta, johon mennessä henkikirjoitukseen liittyvät tehtävät tulee saada suoritetuiksi. Väestön keskusrekisteristä kirjoitetaan rekisteritoimistoille henkikirjojen laatimista varten tammikuun 1. päivän tilanteen mukaiset luettelot. Nämä luettelot tarkistetaan ja korjataan rekisteritoimistoissa tarvittaessa, minkä jälkeen ne vahvistetaan henkikirjoiksi.

Henkikirjoitustietojen hyväksikäyttö

Henkikirjoitustietoja voidaan luovuttaa tietojen tarvitsijoille väestön keskusrekisteristä koneellisesti käsiteltävässä muodossa henkikirjoitusvuoden elokuusta lähtien. Rekisteritoimistot voivat antaa yksittäisiä tietoja henkikirjoista heti toukokuun 31. päivän jälkeen, kun henkikirja on päätetty.

Useat viranomaiset hankkivat henkikirjoitustiedot muiden väestökirjatietojen ohella nykyisin konekielisinä väestön keskusrekisteristä. Henkikirjojen ja niiden otteiden merkitys on siten oleellisesti vähentynyt.

2.1.5. Muutoksenhaku

Muutoksenhaku kotipaikkapäätökseen

Väestökirjalain 13 §:n 1 momentin nojalla rekisteritoimiston on otettava kotipaikkaansa koskevaan päätökseen tyytymättömän henkilön vaatimuksesta asia uudelleen käsiteltäväk-

si. Asiaa ei siis voi saattaa suoraan lääninoikeuden ratkaistavaksi.

Jollei rekisteritoimisto hyväksy oikaisuvaatimusta, sen on lain 13 §:n 2 momentin mukaan annettava siitä kirjallinen, perusteltu päätös, johon on liitettävä valitusosoitus. Tästä päätöksestä saa lain 14 §:n mukaan valittaa lääninoikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Lääninoikeuden päätökseen ei väestökirjalain 22 §:n 2 momentin valituskiellon vuoksi saa hakea muutosta säännönmukaisin muutoksenhakukeinoin.

Muutoksenhakuoikeus henkilön kotipaikkaa koskevaan päätökseen on vain henkilöllä itsellään.

Muutoksenhaku henkikirjoituspäätökseen

Väestökirjalain 15 §:n 1 momentin mukaan henkikirjoitukseen saa hakea muutosta valittamalla sen läänin lääninoikeuteen, johon kuuluvan kunnan henkikirjaa valitus koskee, viimeistään henkikirjoitusvuoden marraskuun 1. päivänä. Jos joku on henkikirjoitettu kahdessa tai useammassa kunnassa taikka jäänyt kokonaan henkikirjoittamatta, valitus voidaan kuitenkin tehdä tällä perusteella kahden vuoden kuluessa kysymyksessä olevan henkikirjoitusvuoden päättymisestä. Lääninoikeuden päätökseen saa lain 22 §:n 1 momentin nojalla hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen 30 päivässä päätöksen tiedoksiannosta, kuitenkin viimeistään kahden vuoden kuluessa päätöksen antamisesta.

Väestökirjalain 15 §:n 2 momentin mukaan oikeus henkikirjoitusvalituksen tekemiseen on paitsi sillä, jonka henkikirjoituksesta on kysymys myös kunnalla, jonka etua henkikirjoitus saattaa koskea. Muutoksenhakuun oikeutettujen piiri on siis laajempi kuin kotipaikkaa koskevassa muutoksenhaussa. Kunnan puhevaltaa saa kunnanhallituksen lisäksi käyttää sosiaalilautakunta. Asianomaisella henkilöllä ja kunnalla on jatkovalitusmahdollisuus korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Alistus

Henkikirjoituspaikka voi tulla lääninoikeuden ratkaistavaksi myös viranomaisaloitteisesti. Jos rekisteritoimistot ovat eri mieltä jonkun oikeasta henkikirjoituspaikasta, on sen

rekisteritoimiston, joka katsoo, että toisen rekisteritoimiston olisi otettava hänet henkikirjaan tai poistettava hänet siitä, ennen henkikirjan päättämistä väestökirjalain 16 §:n 1 momentin mukaan alistettava asia lääninoikeuden ratkaistavaksi.

Jos rekisteritoimisto henkikirjan päättämisen jälkeen havaitsee, että joku on henkikirjoitettu kahdessa tai useammassa kunnassa tai jäänyt kokonaan henkikirjoittamatta, sen on lain 16 §:n 2 momentin perusteella alistettava asia lääninoikeuden ratkaistavaksi viimeistään kahden vuoden kuluessa kysymyksessä olevan henkikirjoitusvuoden päättymisestä. Alistuksen käyttömahdollisuus supistuu siis merkittävästi, jos henkikirjoituksessa tapahtunut erehdys havaitaan henkikirjan päättämisen jälkeen.

Alistus tehdään sen läänin lääninoikeudelle, johon kuuluvaa kuntaa rekisteritoimisto esittämällä perusteilla pitää oikeana henkikirjoituskuntana. Tätä ennen alistukseen ryhtyvän toimiston on kuitenkin hankittava asiaan tarpeellinen selvitys. Sen on myös selvitettävä alistuksessaan, mitä kuntaa se pitää henkilön oikeana henkikirjoituspaikkana. Rekisteritoimiston on lisäksi viipymättä ilmoitettava alistuksen tekemisestä sille rekisteritoimistolle, jonka virka-alueeseen kuuluvan kunnan henkikirjaa alistuksessa esitetty vaatimus koskee.

Jos jonkun henkilön saman vuoden henkikirjoituspaikka tulee valituksen ja alistuksen johdosta vireille samanaikaisesti useammassa lääninoikeudessa, asian ratkaisee lääninoikeus, jolle valitus tai alistus on ensiksi saapunut.

Lääninoikeuden on väestökirjalain 17 §:n mukaan ennen valituksen tai alistuksen ratkaisemista kuultava sitä henkilöä, jota asia koskee, sekä kuntaa, jonka etua asia saattaa koskea. Jollei henkilöä ole etsiskelyistä huolimatta tavattu, asia saadaan ratkaista häntä kuulematta.

Kotipaikkapäätöksen täytäntöönpano

Väestökirjalaisissa tai -asetuksissa ei ole erityissäännöksiä rekisteritoimiston kotipaikkapäätösten täytäntöönpanosta. Rekisteritoimistojen on tosin tehtävä lääninoikeuksien henkikirjoituspäätösten aiheuttamat merkinnät tai muutokset muun ohessa kotipaikkarekisteriin, vaikka näihin päätöksiin olisi haettu muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Käytännössä rekisteritoimistojen päätökset on kuitenkin

muutoksenhausta hallintoasioissa annetun lain (154/50) 14 §:n 2 momentin mukaisesti katsottu päätösten luonteen vuoksi heti täytäntöön-pantaviksi.

Oikeuskäytäntö

Lääninoikeuksissa ratkaistuissa asioissa väestökirjanpitoon liittyviä tapauksia on viime vuosina ollut noin yksi prosentti. Lääninoikeuksien asiamäärä on 1970-luvulla pysynyt suunnilleen ennallaan, mutta vähentynyt vuodesta 1981 lähtien tuntuvasti. Myös ratkaisemattomien väestökirjanpitoasioiden määrät ovat vähentyneet lääninoikeuksissa. Läänikohteisista eroista voidaan todeta, että väestökirjanpitoasioiden osuus kaikista käsitellyistä asioista on ainoastaan Ahvenanmaalla merkittävästi suurempi. Noin kolme neljäsosaa lääninoikeuksissa ratkaistuista väestökirjanpitoasioista on ollut valituksia, loput alistuksia. Alistusasioiden osuus on viime vuosina laskenut.

Vielä 1970-luvun puoleen väliin saakka väestökirjanpitoa koskevissa valitusasioissa ratkaisu muuttui lähes 70 prosentissa tapauksia. Tämän ajankohdan jälkeen muuttuneiden ratkaisujen osuus on selvästi laskenut ja on nyttemmin noin puolet.

Alistusasioissa suunta on ollut päinvastainen; kun 1970-luvun alussa keskimäärin selvästi alle puolet ratkaisuisista muuttui lääninoikeuksissa, nyt muuttuneiden ratkaisujen osuus on ylittänyt valitusasioiden vastaavan arvon. Vuonna 1971 voimaan tulleen uuden väestökirjalainsäädännön soveltamisongelmat ilmeisesti nostivat vuosikymmenen puoliväliin tultaessa muuttuneiden ratkaisujen osuutta kunnes se vuosikymmenen vaihteeseen mennessä taas laski nykyiselle tasolle.

Kaikista korkeimpaan hallinto-oikeuteen saapuneista lainkäyttöasioista noin yksi prosentti on ollut henkikirjoitusvalituksia. Korkeimman hallinto-oikeuden asiallisesti tutkimista henkikirjoitusvalituksista on viime vuosina ratkaisu muuttunut keskimäärin 15 prosentissa tapauksia.

2.1.6. Muut hallinnonalat

Useissa laeissa on käytetty erilaisten oikeuksien ja velvollisuuksien määräytymisperusteena henkikirjoitusta. Säädosviittaukset kohdistuvat

henkikirjoituspaikkaan, henkikirjoitusmenettelyyn tai jonkin alueen tai kunnan henkikirjoitettuun asukasluukuun. Tällaisia säännöksiä sisältyy muun ohessa vaalilainsäädäntöön, verolainsäädäntöön, kunnallislakiin ja useihin kunnallishallinnon sekä sosiaali- ja terveyshallinnon säädöksiin.

Henkilön oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät nykyisin yhä useammin hänen kulloisenkin kotipaikkansa perusteella. Useissa väestökirjalain voimaantulon jälkeen annetuissa eri hallinnonalojen säännöksissä on viittaus väestökirjalaisiin tarkoitettuun kotipaikkaan. Vaikka tällaiset viittaussäännökset ovat viime vuosina yleistyneet, lainsäädäntöön sisältyy edelleen runsaasti säännöksiä, joissa henkilön tosiasialliseen asuin- ja kotipaikkaan liittyy oikeusvaikutuksia, mutta joissa ei ole tällöin viitattu väestökirjalakiin.

2.1.7. Pohjoismainen vertailu

Ruotsi

Ruotsissa väestökirjanpitotehtävät hoidetaan osaksi kirkkoherranvirastoissa, joissa kirkonkirjoja pidetään seurakunnittain ajan tasalla säännöllisesti, sekä osittain lääninhallituksissa ja paikallisissa verotoimistoissa. Poikkeuksen muodostavat Tukholma ja Göteborg, joissa paikallisia väestökirjanpitotehtäviä hoitavat ainoastaan verotoimistot. Ruotsissa ei ole ajan tasalla pidettävää väestökirjanpidon valtakunnallista keskusrekisteriä. Tiedot ovat konekielissä muodossa lääneittäin lääninhallituksissa olevissa rekistereissä. Läänikohtaiset tiedot voidaan tarvittaessa yhdistää valtakunnallista tarvetta varten.

Väestökirjanpitoa valvovana keskusviranomaisena toimii Suomen verohallitusta vastaava valtiovarainministeriön alainen keskusvirasto (Riksskatteverket), jossa on erityinen osasto väestökirjanpitoa ja vaaliasiota varten.

Ruotsissa henkikirjoitus eroaa nykyisin huomattavasti Suomen vastaavasta menettelystä. Henkikirjoitusta varten lääninhallituksissa laaditaan vuosittain pohjaluetelot, joihin otetaan kaikki lääninhallituksen virka-alueella toimivissa seurakunnissa kirkonkirjoihin merkityt henkilöt. Tiedot kirjoitetaan lääninhallituksen automaattiseen tietojenkäsittelyyn perustuvasta väestökirjanpitorekisteristä. Seurakunnat tarkastavat tämän jälkeen pohjaluetelot kirkon-

kirjoissa olevien tietojen perusteella ja ilmoittavat mahdolliset muutokset ja korjaukset lääninhallitukselle. Tarkistettujen luetteloiden perusteella laaditaan henkikirja. Henkikirjoitusajankohtana on lokakuun 1. päivä.

Kansalaisille ei siis lähetetä henkikirjoituslomakkeita tarkistettaviksi, eikä kansalaisilla ole myöskään velvollisuutta tehdä henkikirjoitusilmoitusta.

Kunnanhallituksen tulee pitää sille luovutettu henkikirjankappale yleisön tarkistettavana henkikirjoitusvuonna 15.1.—5.2. välisenä aikana. Oikaisuvaatimuksen voi tehdä yksityinen henkilö omista tiedoistaan, kunta ja yleinen asiamies. Oikaisuvaatimus on tehtävä viimeistään henkikirjoitusvuoden helmikuun 5. päivänä.

Paikallinen verotoimisto tekee ratkaisun oikaisuvaatimuksen johdosta. Verotoimisto vahvistaa henkikirjan maaliskuun 1. päivänä. Henkikirjaa käytetään hyväksi ensisijaisesti verotuksessa.

Ruotsissa väestökirjanpitotehtävät siirretään 1 päivänä heinäkuuta 1991 valtion viranomaisten hoidettaviksi, jolloin myös henkikirjoitusmenettely uudistuu.

Islanti

Islannissa kunnat muodostavat väestökirjanpidon perusyksikön. Tehtäviä hoitaa kunnanvirasto. Ylimpänä väestökirjanpidon viranomaisena on Islannin tilastokeskuksen (Hagstofa Islands) osasto (Nationalregisteret). Seurakunnat eivät toimi väestökirjaviranomaisina, mutta niillä on kuitenkin eräitä lakiin perustuvia velvollisuuksia rekisteröintiasioissa.

Kunnanhallituksen tehtävänä on huolehtia muuttoilmoitusten vastaan ottamisesta ja niiden toimittamisesta valtakunnalliseen keskusrekisteriin. Lisäksi kunnanhallitukset laativat vuosittain joulukuun 1. päivän tilanteesta luettelon kunnan asukkaista. Tätä varten keskusrekisteristä tulostetaan koneellisesti saman ajan kohdan mukainen luettelo väestöstä. Kysymys on jatkuvasti ajan tasalla pidettävistä rekistereistä tulostetuista otteista. Islannissa ei siis ole käytössä Suomen henkikirjoitusta vastaavaa kattavaa tietojentarkistusmenettelyä.

Norja

Norjassa toimii väestökirjanpidon keskusviranomaisena tilastolliseen keskusviranomaiseen (Statistisk sentralbyrå) sijoitettu keskuskonttori (Sentralkontoret for folkeregistrering). Paikallistasolla pidetään väestörekisteriä kunnittain. Lukuun ottamatta Oslon, Bergenin, Trondheimin, Stavangerin ja Baerumin kuntia väestörekistereillä on yhteinen hallinto verotoimistojen kanssa. Norjassa ei ole jatkuvasti ajan tasalla pidettävää väestökirjanpidon valtakunnallista keskusrekisteriä. Kunnittain pidettävät rekisterit ovat yhdistettävissä.

Kansalaisille ei lähetetä henkikirjoituslomakkeita vastaavia tiedusteluja. Kunnittain säännöllisesti ajan tasalla pidettäviä rekistereitä ei siis tarkisteta vuosittain Suomen henkikirjoituksen kaltaisilla kattavilla tarkistuksilla.

Tanska

Tanskassa toimii väestökirjanpidon keskusviranomaisena sisäasiainministeriö, jossa on erityinen osasto väestökirja-asioita varten. (Afdelingen for personregistrering). Väestökirjanpitoa varten on sekä valtakunnallinen keskusrekisteri että automaattiseen tietojenkäsittelyyn perustuva paikallistason rekisteröintijärjestelmä. Tanskassa on muun muassa samantapainen rakennus- ja huoneistotietojen rekisteröintimenettely kuin Suomessa.

Varsinaista kansalaisten myötävaikutusta edellyttävää, henkikirjoitusta vastaavaa menettelyä Tanskassa ei ole.

2.2. Nykytilanteen epäkohdat

2.2.1. Henkikirjoitusmenettelyn epätarkoituksenmukaisuus

Henkikirjoituksen valmistelu aloitetaan väestörekisterikeskuksessa henkikirjoitusvuotta edeltävän vuoden kesällä. Tällöin suoritetaan tarpeelliset suunnittelu-, lomakkeiden painatus- sekä ohjelmointityöt. Koska lomakkeita on yhteensä noin 2,2 miljoonaa, ne joudutaan tulostamaan jo marraskuussa. Tällöin lomakkeilta puuttuvat ne muutokset, jotka on rekisteröity tietojen poiminta-ajan jälkeen. Tämän vuoksi ilmoitusvelvolliset joutuvat korjaamaan lomakkeisiin sellaisiakin tietoja, jotka on jo

aikaisemmin asianmukaisesti ilmoitettu väestökirjaviranomaisille.

Väestökirjanpidon paikallishallinnon osuus henkikirjoituksesta alkaa edellisen vuoden syksyllä erilaisilla valmistelutehtävillä. Rekisteritoimistot eivät pysty suoriutumaan ilmoitusten vastaanotosta omalla henkilökunnallaan. Niiden apuna toimii noin 1 100 henkikirjoituksen piirimestä.

Kun henkikirjoitusilmoitukset on palautettu, rekisteritoimistoissa alkaa varsinainen henkikirjoitustyö, jolloin ilmoitukset tarkistetaan ja niiden tietoja verrataan kotipaikkarekisterin tietoihin. Useissa tapauksissa joudutaan ottamaan yhteyttä muihin viranomaisiin tai asianomaisiin henkilöihin. Rekisteritoimiston vuotisesta työpanoksesta arvioidaan vähintään 15 prosenttia kuluvan henkikirjoitukseen ja siihen liittyviin tehtäviin.

Useimmat huoneiston haltijat ovat joutuneet vuosittain tekemään henkikirjoitusilmoituksen ja toimittamaan sen asianomaiselle viranomaiselle, vaikka heidän kotipaikkansa tai muut lomakkeelle valmiiksi merkityt tiedot eivät ole muuttuneet vuoden aikana. Henkikirjoitusilmoituksen tekeminen on koettu tämän vuoksi turhauttavaksi.

Henkikirjoitusilmoitukset on jouduttu palauttamaan määrättyyn vastaanottoipaikkaan. Viime vuosina rakennusten omistajat ovat voineet palauttaa ilmoitukset myös postitse, mutta tällöin he ovat joutuneet hankkimaan kirjekuoren ja maksamaan postimaksun. Tätä voidaan pitää esimerkiksi veroilmoitusten palauttamisenettelyyn verrattuna hankalana menettelynä. Postimaksutta tapahtuva henkikirjoitusilmoitusten palauttaminen lisäisi henkikirjoituksen kustannuksia noin neljällä miljoonalla markalla.

Henkikirjoituksen kokonaiskustannukset arvioidaan nykyisin 16—18 miljoonaksi markaksi vuodessa. Tästä määrästä automaattisen tietojenkäsittelyn kustannukset ovat 1 200 000 markkaa, lomakkeiden painatuskustannukset 700 000 markkaa, lomakkeiden postituskustannukset 200 000 markkaa, virkalähetyskorvaukset posti- ja telelaitokselle 3 500 000 markkaa sekä henkikirjojen sitomiskustannukset 300 000 markkaa. Suurin osa on siten henkikirjoitustehtäviin kohdistettavia laskennallisia palkkakustannuksia rekisteritoimistoissa ja väestörekisterikeskuksessa.

Automaattisen tietojenkäsittelyn yleistymisen julkishallinnossa on oleellisesti vähentänyt

henkikirjanotteiden merkitystä. Yhä useammat viranomaiset hankkivat omien tiedostojensa ylläpitämistä varten tarvitsemiaan tietoja säännöllisesti väestön keskusrekisteristä. Nykyisin myös useat kunnat hankkivat viikoittain muutostietoja väestön keskusrekisteristä joko suoraan tai kuntainliiton välityksellä.

Tulot henkikirjan otteista olivat vuonna 1988 yhteensä noin 5 miljoonaa markkaa. Väestökirjanpidon maksullisen palvelutoiminnan kokonaistulot olivat samana ajankohtana noin 30 miljoonaa markkaa.

2.2.2. *Kotipaikkaratkaisun sidonnaisuus muuttoilmoitukseen*

Rekisteritoimisto saa tiedon henkilön kotipaikan muuttumisesta yleensä muuttoilmoituksesta. Rekisteritoimisto ei voi tehdä omaaloitteisesti ratkaisua henkilön kotipaikasta, vaikka sen tiedossa olisivatkin kaikki kotipaikan määräytymiseen liittyvät tosiasiat. Päätöksenteon edellytyksenä on, että henkilö tekee muuttoilmoituksen.

Jos muuttoilmoitus on laiminlyöty, tosiasiallisesti virheellisiä kotipaikkarekisterimerkintöjä ei voida korjata ennen seuraavaa henkikirjoitusta, ellei henkilö kehotuksen saatuaan tee muuttoilmoitusta. Laiminlyönti viivästyttää näin ollen henkilön kotipaikkaa koskevan muutostiedon rekisteröintiä ja samalla tiedon välittämistä eri viranomaisille.

2.2.3. *Tietymättömissä olevien henkilöiden poistaminen kotipaikkarekisteristä*

Jos henkilön on todettu olevan kahdessa peräkkäisessä henkikirjoituksessa jatkuvasti tietymättömissä, hänet on väestökirja-asetuksen 22 §:n 2 momentin nojalla poistettava kotipaikkarekisteristä ja henkikirjasta jälkimmäisen henkikirjoituksen yhteydessä. Samalla Suomen kansalainen merkitään väestörekisterissä poissaolevaksi ja ulkomaalainen poistetaan väestörekisteristä.

Tällaisiin toimenpiteisiin, joilla voi olla käytännössä huomattavia tosiasiallisia vaikutuksia henkilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin, päädytään yleensä vain ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi. Siitä huolimatta kotipaikkaoikeuden menetykseuraamusta voidaan pitää kohtuuttomana. Henkilön pitäisi olla merkitty-

nä aina jossakin kunnassa asuvaksi, ellei hänen ole todettu muuttaneen pysyvästi ulkomaille.

2.2.4. Väestökirjanpidon erillisistä kotipaikka- ja henkikirjoituspäätöksistä aiheutuvia ongelmia

Muuttoilmoituksen ja maastamuuttoilmoituksen antamista koskevat määräajat on säädetty lyhyiksi. Jos niitä noudatetaan, todelliseen muuttopäivään perustuvasta taannehtivasta kotipaikkamerkinnästä ei aiheudu ongelmia. Muuttoilmoitusta ja maastamuuttoilmoitusta ei kuitenkaan usein tehdä määräajassa. Laiminlyönnit havaitaan pääasiassa henkikirjoituksen yhteydessä. Tällöin rekisteritoimisto kehottaa henkilöä tekemään muuttoilmoituksen, joka voi olla myöhässä useitakin kuukausia. Kotipaikkarekisterimerkinnät saatetaan nykyisen käytännön mukaan yleensä ajan tasalle taannehtivasti, ellei muutto ole tapahtunut jo edellisen vuoden tammikuun 1. päivänä tai sitä ennen.

Henkilön kotipaikkaa koskevan rekisteritoimiston ratkaisuun on mahdollista hakea muutosta oikaisuvaatimuksin ennen muuttoa seuraavan vuoden henkikirjan päättämistä. Rekisteritoimiston oikaisuvaatimukseen antamasta päätöksestä voi valittaa lääninoikeuteen 30 päivän kuluessa tiedoksisaannista.

Jos lääninoikeuden päätös henkilön kotipaikasta annetaan marraskuun 1. päivän jälkeen, hänen henkikirjoitustaan koskeva päätös on saatanut tulla lainvoimaiseksi sen vuoksi, ettei hän ole hakenut siihen erikseen muutosta. Tällöin henkilön väestökirjalain 9 §:ssä tarkoitusta kotipaikasta voi olla samalta ajalta noudatettavana kaksi erisisältöistä lainvoimaisesta päätöstä. Tällaisessa tapauksessa hänellä ei liene muuta mahdollisuutta kuin käyttää tarvittaessa ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja.

Lääninoikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden on lähetettävä viipymättä asianosaisille rekisteritoimistoille jäljennös päätöksestään. Rekisteritoimistojen on tehtävä tarpeelliset merkinnät tai muutokset sekä henkikirjaan että kotipaikkarekisteriin sen perusteella. Tarvittaessa päätöksestä on ilmoitettava myös asianomaiselle väestörekisterin pitäjälle. Koska tässä on kysymys tietyn vuoden henkikirjoitusta koskeneeseen valitukseen tai alistukseen annetun päätöksen vaikutuksista rekisterimerkintöihin, kotipaikkamerkintöjä voidaan muuttaa

näissä tapauksissa vain henkikirjoitusajankohdasta eli asianomaisen henkikirjoitusvuoden tammikuun 1. päivästä lukien. Muutokset saattavat tulla tehtäviksi vasta pitkän ajan kuluttua, mistä on haittaa väestökirjanpidolle ja tietoja hyväksikäyttävälle viranomaisille.

Henkikirjoituksessa on käynnissä samanaikaisesti vain yksi menettely, henkikirjan vahvistaminen tai tätä seuraava muutoksenhakuvaihe. Tämän vuoksi esimerkiksi peräkkäisten vuosien henkikirjoitusprosesseilla ei ole vaikutusta toisiinsa. Kotipaikkapäätös taas tehdään aina, kun henkilön kotipaikan muuttumisesta on saatu ilmoitus. Kotipaikka- ja henkikirjoitusprosessi saattavat olla vireillä samanaikaisesti. Henkilön henkikirjoitusta ja kotipaikkaa koskevilla prosesseilla tulisi tällöin olla keskinäinen yhteys, koska näissä on kysymys saman kotipaikan määräytymistä koskevan säännöksen soveltamisesta. Asioiden samanaikaisesta käsittelystä ei ole kuitenkaan säännöksiä.

2.2.5. Puutteellinen tietojen vaihto viranomaisten kesken

Kotipaikan määräytymistä koskevia väestökirjalain säännöksiä sovelletaan useilla eri hallinnonaloilla. Jos asianomaisen hallinnonalan omassa päätöksenteko- ja muutoksenhakumenettelyssä todetaan väestökirjaviranomaisilta saatu kotipaikkatieto virheelliseksi ja henkilön kotipaikka tämän vuoksi ratkaistaan muulla tavalla, tästä ei nykyisin ilmoiteta väestökirjaviranomaisille. Henkilön kotipaikkaa koskeva tieto saattaa jäädä sen vuoksi pitkiksi ajoiksi väestökirjoihin toisenlaiseksi kuin se on todettu muussa menettelyssä. Kuitenkin väestökirjaviranomaiset luovuttavat tietoa jatkuvasti muille tietojen hyväksikäyttäjille.

Eryityisesti veroviranomaisten käytettävissä on tosiasia-aineistoa, jonka perusteella väestökirjanpidossa ratkaistu kotipaikka on mahdollista havaita virheelliseksi. Muillakin hallinnonaloilla, kuten sosiaalihuollossa, saatetaan saada väestökirjaviranomaisilla olevista tiedoista poikkeavaa selvitystä. Väestökirjaviranomaiset eivät ole myöskään saaneet tiedokseen lääninoikeuden eikä korkeimman hallinto-oikeuden päätöksiä, joissa on ratkaistu muilla hallinnonaloilla vireille tullut henkilön kotipaikkaa koskeva asia.

2.3. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Sisäasiainministeriö asetti 15 päivänä helmikuuta 1984 toimikunnan (kotipaikkapäätösten muutoksenhakujärjestelmien yhtenäistämistoi-
mikunta), jonka tehtävänä oli muun ohessa selvittää, voitaisiinko väestökirjanpidon kotipaikkapäätöstä ja henkikirjoituspäätöstä koskeva muutoksenhakujärjestelmä uudistaa sellaiseksi, että muutoksenhaku kohdistuu pääsääntöisesti kotipaikkapäätökseen eikä henkikirjoitukseen.

Toimikunta ehdotti, että nykymuotoinen henkikirjoitus korvattaisiin uudella tietojentarkistusmenettelyllä, jossa ei enää tehtäisi henkikirjoituspäätöksiä eikä laadittaisi henkikirjoja. Myös kotipaikkapäätösmenettelyyn ja sitä koskevaan muutoksenhakujärjestelmään ehdotettiin muutoksia. Toimikunnan mietintöön sisältyi ehdotus hallituksen esitykseksi laiksi väestökirjalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Mietinnössä oli lisäksi alustavat ehdotukset vaalilainsäädännön muuttamisesta.

Toimikunnan tehtävänä oli myös selvittää, voitaisiinko eri hallinnonalojen lainsäädännön kotipaikkaa koskevat päällekkäiset muutoksenhakujärjestelmät yhtenäistää siten, että rekisteritoimiston päätöksellä tai sitä koskevan valituksen johdosta annetulla lääninoikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä ratkaistu kotipaikka olisi sitova kaikilla hallinnonaloilla.

Tämän toimeksiannon mukaisesti toimikunta selvitti niitä päätöksenteko- ja muutoksenhakumenettelyjä, joissa henkilön kotipaikka voidaan ratkaista. Näiden selvitysten perusteella toimikunta katsoi, ettei nykyisin ole mahdollista säätää väestökirjahallinnon tekemiä kotipaikkaratkaisuja sitoviksi muilla hallinnonaloilla.

Toimikunnan mielestä ei kuitenkaan ollut syytä luopua tavoitteesta, jonka mukaan henkilön kotipaikkaa koskevien eri hallinnonaloilla tehtävien ratkaisujen olisi oltava yhdenmukaisia ja perustuttava mahdollisimman tarkoin samaan tosiasia-aineistoon. Toimikunta ehdotikin viranomaisten välisen tiedonkulun tehostamista siten, että väestökirjaviranomaiset saisivat tietoja niistä tapauksista, joissa muut viranomaiset ovat ratkaisseet henkilön kotipaikan toisin kuin asianomainen rekisteritoimisto. Edellä kuvattuun ratkaisujen yhdenmukaisuutta korostavaan tavoitteeseen pääsemistä edistäisi niin ikään väestökirjalain 9 ja 10 §:n

kotipaikkaa koskevien aineellisoikeudellisten säännösten tarkistaminen.

Tämä esitys perustuu kotipaikkapäätösten muutoksenhakujärjestelmien yhtenäistämistoi-
mikunnan mietintöön (komiteamietintö 1986:14) sekä siitä saatuihin lausuntoihin. Esityksen valmistelussa on otettu lisäksi huomioon muut vireillä olevat väestökirjanpidon kehittämishankkeet, erityisesti paikallisen väestökirjanpidon tietojenkäsittelyn automatisoinnin vaikutukset.

3. Ehdotetut uudistukset

3.1. Nykymuotoisesta henkikirjoituksesta luopuminen

Useimmat väestökirjoihin merkittävät tiedot saadaan eri hallinnonalojen viranomaisilta. Tältä osin tietojen ilmoittamisen menettelyä voidaan pitää varsin luotettavana. Tietojen ajan-
tasaisuutta pyritään kuitenkin parantamaan rekisteriteknisin toimenpitein, esimerkiksi käyttäen nykyaikaisia tietoliikenneyhteyksiä.

Viranomaisten ilmoittamien tietojen tarkistaminen säännöllisesti kansalaisilla ei ole tarpeellista. Kansalainen voi tarvittaessa saada väestökirjaviranomaiselta selvityksen kaikista niistä tiedoista, joita hänestä on merkitty väestökirjoihin. Välillisesti tietoa väestökirjamerkinnoista on saatavissa kyseisiä tietoja hyväksikäyttävien viranomaisten toimituskirjoista, esimerkiksi verotuksessa sekä valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa.

Automaattisen tietojenkäsittelyn kehittyttyä ja henkilöstön vapauduttua väestökirjanpitoon liittyneistä hankalista käsin suoritettavista työvaiheista väestökirjanpidon paikallisviranomaisilla on entistä paremmat mahdollisuudet selvittää tietojen luotettavuutta säännönmukaisen ylläpitomenettelyn yhteydessä.

Äidinkielitiedon muutosten rekisteröinti tapahtuisi ilmoituksenvaraisesti. Ilmoitusmenettely järjestettäisiin mahdollisimman joustavaksi. Ilmoituksen voisi tehdä mille tahansa väestökirjaviranomaiselle vapaamuotoisella kirjeellä tai tätä varten valmistettavalla lomakkeella. Tiedottamista äidinkieltä koskevista väestökirjamerkinnoista ja mahdollisuudesta tehdä niihin muutoksia lisättäisiin.

Huoneistoihin lähetettävistä kyselyistä ei voida kuitenkaan kokonaan luopua muun muassa sen vuoksi, että kaikilla väestökirjoihin

merkittävillä tiedoilla ei ole säännöllistä ylläpitomenettelyä. Tämä koskee erityisesti rakennus- ja huoneistotietoja. Huoneistoihin lähetettävä kysely tulisi kysymykseen esimerkiksi silloin, kun tiedoissa on todettu tai epäillään olevan muitakin kuin yksittäisissä tapauksissa esiintyviä virheitä. Henkilötietoja tarkistettaessa kiinnitettäisiin erityistä huomiota kotipaikka- ja äidinkieliin.

Tietojen tarkistamisen tarve selvitettäisiin vuosittain lähinnä väestökirjanpidon omin menetelmin. Tarkistusten suunnittelussa käytettäisiin hyväksi myös väestökirjatietojen pääasiallisten käyttäjien, muun muassa tilastokeskuksen, asiantuntemusta. Selvitysten perusteella väestörekisterikeskus tekisi sisäasiainministeriölle ehdotuksen määrärahan ottamisesta valtion tulo- ja menoarvioehdotukseen. Tulo- ja menoarvion vahvistamisen jälkeen väestörekisterikeskus määräisi tarkistuksen ajankohdan, tarkistettavat tiedot sekä tarkistuksen kohde-ryhmän.

Tällaisia kohdennettuja tarkistuksia olisi alkuvaiheessa suoritettava vuosittain. Niitä ei kuitenkaan ajoitettaisi vuodenvaihteeseen, vaan kiireettömämpään ajankohtaan, kuten kevääseen ja syksyyn. Kustannukset eivät tällöin myöskään jakaantuisi kahdelle eri vuodelle, josta on nykyisin ollut henkikirjoituksen yhteydessä käytännön ongelmia.

Tarkistukset voisivat olla alueellisia, esimerkiksi kihlakunta- tai läänikohtaisia. On arvioitu, että vuonna 1990 tiedustelu on tarpeen lähettää noin 200 000 asuinhuoneistoon. Koska nykyisin ei pidetä säännöllisesti ajan tasalla tietoja huoneistoissa toimivista ammatinharjoittajista, liikeyrityksistä ja vastaavista, nämä tiedot tulisi toistaiseksi tarkistaa vuosittain. Tällaisia liikehuoneistoja on noin kymmenen prosenttia huoneistojen kokonaismäärästä eli 200 000.

Kihlakunnan tai läänin alueella asuvasta väestöstä sekä siellä olevista kiinteistöistä, rakennuksista ja huoneistoista, joihin tarkistus kohdistuu, kirjoitettaisiin tietokoneella väestön keskusrekisterissä olevien tietojen perusteella tätä varten vahvistetuille lomakkeille valmiiksi ne tiedot, jotka ilmoitusvelvollisten olisi tarkistettava. Lomakkeet postitettaisiin nykyisten henkikirjoituslomakkeiden tavoin ilmoitusvelvollisille.

Uudistetun tarkistusmenettelyn yhteydessä ei enää laadittaisi henkikirjoja. Henkilöllä tammikuun 1. päivänä ollut kotipaikka samoin

kuin tätä myöhäisemmän ajankohdan mukainen kotipaikkatieto saadaan väestön keskusrekisteristä. Jos joku viranomainen tarvitsisi edelleenkin nykyistä henkikirjanotetta vastaavan asiakirjan, sellainen olisi saatavissa.

Kun henkikirjoitus korvataan ehdotetulla uudella tietojentarkistustenmenettelyllä, henkikirjoituksen tarkistuskokoukset jäävät tarpeettomiksi. Väestökirjaviranomaisten ja kuntien viranomaisten välinen yhteistyö on kuitenkin jatkossakin tärkeää, koska kunnat ovat sekä keskeisiä väestökirjatietojen ilmoittajia että niiden hyväksikäyttäjiä. Yhteistyömuodoista ei ole kuitenkaan tarpeen säätää laissa.

3.2. Uudistuksen vaikutus muilla hallinnonaloilla

Uudistus pyritään toteuttamaan siten, ettei siitä aiheutuisi merkittävässä määrin muutostarpeita eri hallinnonalojen viranomaisten tietojenkäsittelyyn eikä tietojärjestelmiin.

Kun nykymuotoisesta henkikirjoituksesta ja henkikirjan laatimisesta luovutaan, muiden lakien viittaukset väestökirjalain näiltä osin muutettaviin säännöksiin tulisi tarkistaa.

Kullakin hallinnonalalla tulisi pyrkiä siihen, että oikeusvaikutukset liittyisivät mahdollisimman ajantasaisesti tietoihin henkilön kotipaikasta ja kunnan väkiluvusta. Tätä esitystä laadittaessa ei ole ollut mahdollista tehdä tähän liittyviä ehdotuksia. Ne voidaan kuitenkin toimeenpanna myöhemmin hallinnonalakohtaisesti.

3.3. Väestökirjanpidon kotipaikkapäätös- ja muutoksenhakumenettelyn uudistaminen

Kuten nykyisinkin, kotipaikkaa koskevat ratkaisut tehtäisiin pääsääntöisesti henkilön itsensä tekemän muuttoilmoituksen tai maastamuuttoilmoituksen perusteella. Valtaosassa tapauksia muun selvityksen hankkiminen olisi tarpeetonta. Vain jos muuttoilmoituksessa annetut, kotipaikan ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot ovat puutteellisia tai rekisteritoimistolla on aihetta epäillä niitä virheellisiksi, toimiston olisi hankittava niistä saatavissa oleva lisäselvitys ennen päätöksen tekemistä.

Rekisteritoimiston toimintaedellytyksiä lisättäisiin nykyisestä siten, että sen olisi tehtävä kotipaikkapäätös selvässä ilmoituksen laimin-

lyöntitapauksessa käytettävissään olevan muun luotettavan selvityksen perusteella. Oma-aloitteinen päätöksentekovelvollisuus tulisi kysymykseen myös silloin, kun henkilö on muusta syystä kuin oman laiminlyöntinsä vuoksi jäänyt merkitemättä kotipaikkarekisteriin.

Käsitellessään henkilön kotipaikkaa koskevaa asiaa rekisteritoimiston tulee soveltaa hallintomenettelylain (598/82) säännöksiä. Rekisteritoimistolla on mahdollisuus korjata päätöksessään oleva asia- tai kirjoitusvirhe hallintomenettelylain 26 ja 27 §:ssä säädetyin edellytysin.

Henkilöä ei enää saisi poistaa kotipaikkarekisteristä tietymättömissä olon vuoksi. Hänet olisi tällaisessa tapauksessa pidettävä kotipaikkarekisterissä siihen saakka, kunnes hänen muuttamisestaan toiseen kuntaan tai ulkomaille on saatu riittävä selvitys taikka henkilön on todettu kuolleen.

Kotipaikkaa koskevaan päätökseen voisi haakea muutosta, kuten nykyisinkin, ensimmäisessä vaiheessa oikaisuvaatimusmenettelyin. Koska määräaika oikaisuvaatimukselle laskettaisiin päätöksen tiedoksisaamisesta, nykyisten kotipaikkailmoitusten sijaan tulisi päätöksen tiedoksiantomenettely.

Virallinen tiedoksianto lähetettäisiin ainoastaan silloin, kun kotipaikkapäätös on asianomaiselle henkilölle kielteinen. Vain tällöin henkilöllä on todellista tarvetta muutoksenhaakuun. Tiedoksiannon teknisessä toteutuksessa voitaisiin käyttää hyväksi väestön keskusrekisterin ja rekisteritoimistojen automaattista tietojenkäsittelyä.

Hallinnon palveluperiaatteen mukaisesti kotipaikan muuttumisesta ja siihen liittyvistä asioista voitaisiin tiedottaa kaikille kunnasta toiseen muuttaneille. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi yhteistyössä väestökirjahallinnon, kirkon ja kuntien viranomaisten kesken. Asiasta ei ole kuitenkaan tarpeen ottaa säännöksiä väestökirjalakiin.

Rekisteritoimiston oikaisuvaatimukseen antamasta päätöksestä saisi valittaa lääninoikeuteen. Henkilöllä olisi mahdollisuus valittaa lääninoikeuden päätöksestä vielä korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Uudistetussa menettelyssä ei tehdä päätöstä henkilöllä tammikuun 1. päivänä olleesta kotipaikasta. Vuoden ensimmäisen päivän kotipaikkatiedon poiminta väestön keskusrekisteristä olisi yksinomaan rekisteröintitekniinen toimenpide.

3.4. Tietojen vaihdon kehittäminen

Edellä kohdassa 2.2.5. mainittuja epäkohtia voitaisiin vähentää muun muassa tehostamalla viranomaisten välistä tietojen kulkua. Väestökirjaviranomaisten tulisi saada tiedot kaikista niistä tapauksista, joissa muut viranomaiset ovat ratkaisseet henkilön kotipaikan toisin kuin rekisteritoimisto. Ottaen huomioon eri hallinnonalojen salassapitosäännökset tiedoksiannon tulisi rajoittua vain ilmoitukseen tehdystä kotipaikkaratkaisusta.

Velvollisuudesta antaa ratkaisut kotipaikkaa koskevilta osin tiedoksi säädettäisiin myöhemmin hallinnonalakohtaisesti.

4. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Nykymuotoisen henkikirjoitusjärjestelmän korvaavalla tietojentarkistusmenettelyllä ei olisi välittömiä organisatorisia eikä henkilöstövaikutuksia rekisteritoimistojen vakituisen henkilökunnan asemaan. Tilapäisen työvoiman tarve, joka on nykyisin yli 100 henkilötyövuotta, sen sijaan vähenisi. Rekisteritoimistoissa käytettävissä olevalla työvoimalla voitaisiin hoitaa paikallistasolle siirtyvät rekisteröinti- ja tietojenluovutustehtävät. Tarkoituksena on lisätä väestökirjahallinnon palvelukykyä huomattavasti nykyisestäään.

Rekisteritoimistoille on lisäksi suunniteltu uusia tehtäviä, muun muassa päätösvaltaa kaupparekisteriasioissa ja yhdistysrekisteriasioissa. Näitä tehtäviä varten ei tarvittaisi henkilöstölisäyksiä. Kaupparekisterin osalta tällainen uudistus on tarkoitus toteuttaa tämänhetkisten suunnitelmien mukaan jo vuonna 1990.

Henkikirjoituksen piirimiesjärjestelmä ehdotetaan lakkautettavaksi. Piirimiehinä on tällä hetkellä noin 1 100 henkilöä.

5. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Uudistuksen edellyttämistä väestön keskusrekisterin automaattisen tietojenkäsittelyn ohjelmistomuutoksista aiheutuisi arviolta 500 000 markan kertakustannukset. Uudistuksesta tiedottamiseen olisi varattava 300 000 markkaa.

Väestökirjatietojen tarkistuksessa ilmoitusvelvollisten tulisi voida palauttaa heille lähetetyt tarkistuslomakkeet rekisteritoimistoon postimaksutta, mistä aiheutuisi postimaksuina ja kirjekuorien valmistuskustannuksina noin 1 600 000 markan kustannukset olettaen, että tarkistuslomakkeet lähetetään yhteensä 400 000 asuin- ja liikehuoneistoon.

Uusi väestökirjatietojen tarkistusmenettely olisi tietojenkäsittelykustannuksiltaan nykyiseen henkikirjoitukseen verrattuna edellä mainituin olettamuksin noin 700 000 markkaa taloudellisempi. Lomakkeiden painatus- ja postituskustannusten vuotuiset säästöt arvioidaan keskimäärin 700 000 markaksi sekä säästöt virkalähetyskorvauksissa noin 2 300 000 markaksi. Henkikirjojen sitomiskustannuksista aiheutuva säästö olisi noin 300 000 markkaa. Henkikirjoituksen piirimiesjärjestelmän lakauttamisesta aiheutuvat vuotuiset säästöt valtion palkkauskustannuksissa olisivat noin 1 500 000 markkaa.

Uudistuksesta väestökirjahallinnolle aiheutuvat kertakustannukset olisivat siten noin 800 000 markkaa. Vuotuiset välittömät kustannussäästöt olisivat noin 5—8 miljoonaa markkaa.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Hallituksen esitykseen sisältyvällä uudistuksella on vaikutusta useiden hallinnonalojen lainsäädäntöön. Kun nykymuotoisesta henkikirjoituksesta ja henkikirjojen laatimisesta luovutaan, useiden lakien viittaukset henkikirjoituspaikkaan tai henkikirjoitettuun asukasluokkaan tulisi tarkistaa. Hallituksen esitykseen sisältyvän voimaantulosäännöksen johdosta näiden lainmuutosten ei tarvitse kuitenkaan tulla voimaan vielä vuoden 1990 alusta lukien. Muutettavia lakeja olisivat:

- laki pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunnasta (253/85)
- laki kuntien yhdistymisavustuksista (560/78)
- laki kuntien yleisestä valtionosuudesta ja yleisistä rahoitusavustuksista (1273/88)
- laki kunnallisista yleissairaaloista (561/65)
- laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta (64/86)
- verotuslaki (482/58)
- leimaverolaki (662/43)
- liikuntalaki (984/79)
- laki kuntien kulttuuritoiminnasta (1045/80)
- laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/77)
- raittiustyölaki (828/82)
- lapsilisälaki (541/48)
- laki kihlakunnanoikeuden lautakunnasta (322/69)
- laki yleisestä oikeusaputoiminnasta (88/73)
- nuorisotyölaki (1068/85)
- rakennuslaki (370/58)
- laki kuntajaosta (73/77)
- laki tasavallan presidentin valitsemisesta (574/87)
- laki kansanedustajain vaaleista (391/69)
- kunnallisvaalilaki (361/72)
- kunnallislaki (953/76)

Vireillä on lisäksi esitys laiksi kaupparekisterilain ja toiminimilain muuttamisesta. Tämän esityksen tarkoituksena on nopeuttaa kaupparekisteriasioden käsittelyä delegoimalla suurin osa asunto-osakeyhtiöitä koskevista ilmoituksista rekisteritoimistojen käsiteltäviksi. Uudistus voisi tulla voimaan samanaikaisesti nyt ehdotetun lainsäädännön kanssa, koska uudistusten henkilöstövaikutukset liittyvät osittain toisiinsa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki väestökirjalain muuttamisesta

1 §. Nykymuotoinen henkikirjoitus ehdotetaan yleisperusteluissa kuvatuin tavoin korvattavaksi uudella menettelyllä. Tällöin ei enää tehtäisi henkikirjoituspäätöksiä eikä laadittaisi henkikirjoja. Käsitteet henkikirjoitus ja henkikirja jäisivät pois väestökirjalaista.

Pykälässä luetellaan väestökirjalaissa tarkoitettut väestökirjat. Edellä mainitusta syystä maininta henkikirjasta on poistettu 2 momentista tarpeettomana.

2 §. Pykälän 2 momentin muutos on tarpeen 1 §:n perusteluissa mainitusta syystä.

5 §. Nykyisin henkikirjoituksessa tarkistetaan tammikuun 1. päivän olosuhteiden mukaiset kotipaikkarekisterin tiedot vuosittain. Väestökirjanpidon tietojenkäsittelyä kehittämällä erillisten tarkistustoimenpiteiden merkitys vähenee.

Tietojen luotettavuuteen voidaan vaikuttaa muun muassa nopeuttamalla tietojen ilmoittamisenmenettelyä ja rekisteröintiä, erilaisilla tietojen tallentamiseen ja rekisteröintiin liitettävillä tarkistuksilla, uudistamalla rekisteritoimistojen päätöksentekomenettelyä, tehostamalla eri hallinnonalojen viranomaisten välistä yhteistyötä, uudistamalla erityisesti muuttoilmoitusmenettelyä yhteistyössä posti- ja telehallinnon kanssa sekä lisäämällä muuttoilmoitusvelvollisuutta koskevaa tiedottamista. Uudistusta tukevana toimenpiteenä osoitetiedon rekisteröintiä laajennetaan tilapäistä oleskelua koskevilta osin.

Huoneistoihin lähetettävistä kyselyistä ei voida kuitenkaan kokonaan luopua. Ne kohdennettaisiin kuitenkin nykyistä tarkoituksenmukaisemmin vain niihin tietoihin, joissa on todettu tai on syytä olettaa olevan virheitä, puutteita tai muuta tarkistamisen tarvetta. Tarkistukset pyritään suorittamaan muina ajankohtina kuin vuodenvaihteessa. Tietojen tarkistamisesta huolehtisivat väestörekisterikeskus ja rekisteritoimistot.

Tarkistuksia olisi suoritettava säännöllisesti siten, että tiedot tulevat koko maassa tarkistetuiksi tarpeellisilta osin ainakin kerran kymme-

nessä vuodessa. Tällöin tarkistettaisiin henkilö-tiedoista ainakin äidinkieli ja kotipaikka sekä lähinnä sellaisia rakennus- ja huoneistotietoja, joilla ei ole säännöllistä ylläpitomenettelyä.

Tarkistuksen toteuttamisesta ja täytäntöönpanosta säädettäisiin tarkemmin asetuksella. Asetukseen otettavat säännökset sisältäisivät tarkistusten toteuttamiseen liittyviä yksityiskohtaisia määräyksiä muun muassa tarkistuslomakkeiden laatimisesta, tarkistusilmoitusten antamisesta ja palauttamisesta sekä niiden käsittelystä rekisteritoimistossa.

Väestörekisterikeskus määräisi edellä mainittujen periaatteiden mukaisesti tarkistuksen ajankohdan, tarkistettavat tiedot sekä tarkistuksen laajuuden. Tarkistusmenettelyyn liittyvästä velvollisuudesta antaa väestökirjaviranomaisille henkilötietoja säädettäisiin lain 7 §:n 3 momentissa muiden ilmoitusvelvollisuutta koskevien säännösten yhteydessä. Rakennus- ja huoneistotietojen ilmoitusvelvollisuudesta on säädetty väestökirjalain 7 a §:ssä. Väestörekisterikeskuksen päätöksellä siis ainoastaan rajoitetaan ilmoitusvelvollisten piiriä.

6 §. Lainkohdan muuttaminen on tarpeen 1 §:n perusteluissa mainituista syistä.

Pykälän 2 ja 3 momentissa nykyisin säädetty poikkeusjärjestelyt ovat käyneet tarpeettomiksi, koska Helsingin poliisilaitoksen väestökirjaosasto sekä Tampereen ja Turun poliisilaitosten väestökirjatoimistot on lakkautettu 1 päivästä lokakuuta 1986 lukien ja niiden tehtävät on siirretty samasta ajankohdasta alkaen perustetuille uusille rekisteritoimistoille.

7 §. Pykälässä säädetään eräistä ilmoitusvelvollisuuksista. Pykälän 1 momentissa on säännös muuttoilmoituksen tekemisestä. Tällainen ilmoitus on väestökirja-asetuksen 15 §:n mukaan annettava nykyisin silloin, kun oleskelu asunnossa kestää yli kaksi viikkoa. Muuttoilmoitusvelvollisuus näin lyhytaikaisesta oleskelusta on käytännön rekisterinpidossa tarpeetonta, minkä vuoksi määräaika ehdotetaan pidennettäväksi yhteen kuukauteen. Samalla ehdotetaan 1 momenttiin otettavaksi säännös ilmoitusvelvollisuudesta silloin, kun henkilön tilapäinen oleskelu asuinpaikassa on muuttu-

nut pysyväksi. Nykyisin kyseisiä tapauksia on voitu selvittää henkikirjoituksen yhteydessä.

Pykälän 2 momentissa säädetään maastamuuttoilmoitusvelvollisuudesta. Lisäksi momenttiin on siirretty nykyisin väestökirja-asetuksessa oleva säännös ilmoituksen antamisesta silloin, kun henkilön tilapäinen oleskelu ulkomailla muuttuu pysyväksi. Maastamuuttoilmoitusta ei tarvitsisi antaa, jos oleskelu ulkomailla kestää enintään kuukauden.

Pykälän 3 momentissa säädetään henkilön velvollisuudesta antaa väestökirjaviranomaisille tarpeelliset henkilötiedot väestökirjatietojen tarkistamiseksi. Laitoksilla olisi velvollisuus antaa tammikuun aikana ilmoitus tietojen tarkistamista varten laitoksessa yli kolme kuukautta olleista henkilöistä. Nykyisin huolto- ja hoitolaitoksen, rangaistus-, työ- ja muun vastaavan laitoksen, eräiden työnantajien sekä laivanomistajan ilmoitusvelvollisuudesta henkikirjoituksessa on säädetty väestökirja-asetuksessa. Nyt ehdotettavalla säännöksellä ilmoitusvelvollisten piiri jossain määrin supistuisi.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan siirrettäväksi nykyisin 7 §:n 3 ja 5 momentissa olevat säännökset rakennuksen omistajan, haltijan ja näiden edustajan velvollisuudesta.

8 a §. Vaikka henkikirjojen laatimisesta ja vahvistamisesta itsenäisinä väestökirjoina ehdotetaan luovuttavaksi, hallinnossa tarvitaan jatkuvasti ajan tasalla pidettävien kotipaikkatietojen ohella edelleenkin tietoa henkilöllä tammikuun 1. päivänä olleesta kotipaikasta sekä saman ajankohdan mukaisesta asukasluvusta. Tämän vuoksi pykälään on otettu tarpeelliset säännökset väestön keskusrekisteristä saatavista vuoden ensimmäisen päivän olosuhteiden mukaisista kotipaikka- ja asukaslukutiedoista.

Tavoitteena on, että väestön keskusrekisteristä saatavat vuoden ensimmäisen päivän kotipaikkatieto ja vuoden ensimmäisen päivän asukaslukutieto vastaisivat mahdollisimman tarkoin todellisuudessa vallinnutta tilannetta. Toisaalta on tarve saada nämä tiedot mahdollisimman nopeasti käyttäjille.

Väestökirjanpidossa käytettävissä olevien menetelmien avulla voidaan keskusrekisterin vuoden ensimmäisen päivän kotipaikka- ja asukaslukutietoa pitää riittävän luotettavana, kun tiedon rekisteröinnissä otetaan huomioon väestön keskusrekisteriin viimeistään maaliskuun 31. päivänä talletetut kotipaikkaa koskevat ilmoitukset. Tiedon rekisteröitymiseen va-

rataan siten aikaa kolme kuukautta. Vasta tämän jälkeen kyseisiä tietoja voitaisiin luovuttaa. Vuonna 1990 rekisteröitymisaika olisi siirtymäsäännöksen mukaisesti poikkeuksellisesti viisi kuukautta.

Maaliskuun 31. päivän jälkeen voi tulla tallettaviksi vielä tammikuun 1. päivän tilanteeseen vaikuttavia ilmoituksia, mutta näiden tapausten suhteellinen osuus jäänee vähäiseksi. Vastaavanlainen tilanne syntyy nykyisin henkikirjoituksessa, kun päätökseen on haettu muutosta. Henkikirjoitusta koskevat tiedot eivät siis säily muuttumattomina henkikirjan vahvistamisen jälkeen.

6 luku

Kotipaikan määrääminen ja muutoksenhaku

Luvun otsikko on muutettu säädöstekstiä vastaavaksi.

13 §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kotipaikkapäätöksen tekemisestä muuttoilmoituksen perusteella, kun muun selvityksen hankkiminen on tarpeetonta. Henkilön kotipaikan määräämistä koskevat prosessuaaliset säännökset sisältyvät nykyisin väestökirja-asetukseen. Asian luonteesta johtuen kotipaikan määräämistä koskeva perussäännös on tarpeen sisällyttää lakiin.

Rekisteritoimiston on hallintomenettelylain mukaisesti hankittava lisäselvityksiä henkilön kotipaikasta, jos muuttoilmoituksessa todetuilla virheillä tai puutteellisuuksilla voi olla merkitystä henkilön kotipaikan määräytymisessä. Yleensä tällainen selvitys on saatavissa henkilöltä itseltään. Lisäksi useimmissa tapauksissa on asian selvittämiseksi tarpeen hankkia henkilön aikaisemman kotipaikan rekisteritoimiston lausunto.

Rekisteritoimisto voi pykälän 2 momentin mukaan tehdä kotipaikkapäätöksen silloinkin, kun muuttoilmoituksen tekeminen on laiminlyöty. Tätä ennen asianomaista on kuitenkin kehotettava täyttämään määräajassa velvollisuutensa. Samalla rekisteritoimiston on ilmoitettava, että laiminlyönti ei estä ratkaisemasta asiaa.

Jos muuttoilmoitus laiminlyödään, selvitystä hankittaisiin hallintomenettelylain edellyttämällä tavalla. Tietoja pyydetäisiin tällöin pääasiassa muilta kuin ilmoitusvelvolliselta. Useimmiten olisikin aiheellista hankkia henki-

lön aikaisemman kotipaikan rekisteritoimiston lausunto.

Uudistuksen yhtenä tavoitteena on saada merkityksi kotipaikkarekisteriin lain voimaantulosta lähtien mahdollisimman nopeasti kaikki Suomessa vakituisesti asuvat henkilöt lukuun ottamatta 2 §:ssä tarkoitettua vieraiden valtioiden edustustohenkilöstöä. Tämän vuoksi on tarpeen säätää myös menettelystä, jolla muista syistä kuin oman laiminlyöntinsä vuoksi kotipaikkarekisteriin merkitsemättä jääneet henkilöt tulevat siihen merkityiksi. Säännös soveltuu tapauksiin, joissa henkilö esimerkiksi viranomaisten virheiden vuoksi on jäänyt merkitsemättä kotipaikkarekisteriin. Vastaavanlaisia virheitä on nykyisin voitu korjata vuosittain henkikirjoituksen yhteydessä alustusmenettelyssä. Säännöksen nojalla on myös mahdollista merkitä uudelleen kotipaikkarekisteriin sellainen henkilö, joka on ennen ehdotetun lain voimaantuloa poistettu kotipaikkarekisteristä sen vuoksi, että hän on ollut kahdessa peräkkäisessä henkikirjoituksessa tietymättömissä.

Asianomaisella rekisteritoimistolla tarkoitetaan sitä rekisteritoimistoa, jonka virka-alueella kotipaikkarekisteriin merkitsemättä jääneellä henkilöllä on todettu olevan 9 §:ssä säädetty kotipaikka. Tämän rekisteritoimiston on tehtävä päätös henkilön kotipaikkarekisteriin merkitsemisestä hankittuaan tätä ennen hallintomenettelylain mukaisesti päätöksentekoon tarvitsemansa selvityksen.

14 §. Pykälässä säädetään henkilön poistamisesta kotipaikkarekisteristä hänen muutettuaan Suomesta ulkomaille. Lakiehdotuksen 7 §:n 2 momentin mukaan hänen on tällöin tehtävä maastamuuttoilmoitus. Sen perusteella rekisteritoimiston tulee menetellä kuten muuttoilmoituksen saatuaan.

Myös silloin, kun ilmoituksen tekeminen laiminlyödään, menettely on pääosin 13 §:n mukainen. Rekisteritoimiston olisi kehoitettava maastamuuttoilmoituksen laiminlyönyttä täyttämään ilmoitusvelvollisuutensa määräajassa. Määräajan jälkeen rekisteritoimiston olisi viipymättä tehtävä päätös henkilön kotipaikasta.

Kehotusta ilmoitusvelvollisuuden täyttämistä ei ole aina mahdollista lähettää ulkomaille muuttaneelle esimerkiksi puutteellisten lähi-osoitetietojen vuoksi. Tämän vuoksi pykälän 3 momenttiin on otettu säännös, jonka mukaan kehoitus voidaan jättää erityisistä syistä lähettämättä. Rekisteritoimisto voisi tehdä tällöinkin ratkaisun asiasta, jos sillä on luotettava

selvitys henkilön muuttamisesta vakituisesti ulkomaille.

15 §. Kotipaikkaratkaisujen tekeminen rekisteritoimistossa on massahallintotoimintaa, jolle on ominaista muuttavien henkilöiden ja heidän kotipaikkaansa koskevien päätösten suuri määrä. Tämä on otettava huomioon muun muassa päätöksen tiedoksiantomenetellessä.

Henkilöllä voi olla muutoksenhaun tarve vain silloin, kun rekisteritoimiston päätös poikkeaa muuttoilmoituksesta tai maastamuuttoilmoituksesta hänen vahingokseen sekä silloin, kun rekisteritoimisto on tehnyt kotipaikkaratkaisun saamatta henkilöltä kehoituksesta huolimatta asianmukaista ilmoitusta. Vain näissä tapauksissa kotipaikkapäätös annettaisiin virallisesti tiedoksi.

Tiedoksiantoa ei ole tällöinkään tarkoituksenmukaista toimittaa tiedoksiannosta hallintoasioissa annetun lain (232/66) 8 §:ssä tarkoitettulla tavoin saantitodistusmenettelyä tai haastetiedoksiantoa käyttäen. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi yksinkertaisemmasta tiedoksiantomenettelystä, jonka mukaan päätökset saadaan antaa asianomaiselle henkilölle tiedoksi lähettämällä ne hänelle postitse.

Pykälän 2 momentissa säädetään lisäksi tiedoksisaannin ajankohdan määräytymisestä. Henkilön katsotaan saavan päätöksestä tiedon pääsääntöisesti seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on annettu postin kuljetta- vaksi rekisteritoimistosta hänen ilmoittamaansa tai rekisteritoimistossa viimeksi tiedossa olevaan osoitteeseen. Hänellä on kuitenkin mahdollisuus esittää selvitystä muustakin tiedoksisaantiajankohdasta, jos esimerkiksi postilähetyt on toimitettu väärään osoitteeseen tai se on kadonnut.

16 §. Muutoksenhaku rekisteritoimiston henkilön kotipaikkaa koskevaan päätökseen ehdotetaan, kuten nykyisinkin, järjestettäväksi ensi vaiheessa pakolliseen oikaisuvaatimusmenettelyyn perustuvaksi. Sen mukaisesti henkilön, joka ei tyydy rekisteritoimiston häntä koskevaan kotipaikkaratkaisuun, olisi ensiksi vaadittava rekisteritoimistolta siihen oikaisua. Oikaisuvaatimus olisi tehtävä kirjallisesti 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta.

Nykyisin henkilön kotipaikkaa koskevaan päätökseen on vain henkilöllä itsellään muutoksenhakuoikeus. Muutoksenhakuun oikeutettujen piiriä ei ole aiheellista laajentaa luo-

vuttaessa nykymuotoisesta henkikirjoituksesta. Vuoden ensimmäisen päivän kotipaikasta ja asukasluvusta, joista säädetään 8 a §:ssä, ei tehdä hallintopäätöstä. Kysymys on yksinomaan rekisteröintiteknisestä toimenpiteestä, johon ei ole tarkoituksenmukaista liittää erillistä muutoksenhakumahdollisuutta.

Koska väestökirjanpidossa tehdyt henkilön kotipaikkaa koskevat päätökset eivät ole muilla hallinnonaloilla oikeudellisesti sitovia, ei niiden viranomaisillakaan ole tässä yhteydessä tarvetta hakea muutosta rekisteritoimiston kotipaikkapäätöksiin. Tämä koskee myös kunnallisia viranomaisia.

Kunkin hallinnonalan päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmissä on otettu huomioon omat erityiset sääntelytarpeet, joihin ovat vaikuttaneet muun muassa päätöksenteon ajankohta, asianosaisten piiriin määräytyminen, muutoksenhaun nopeudelle asetetut vaatimukset sekä tiedoksiannon järjestäminen.

Väestökirjaviranomaisten kotipaikkapäätösten sitovuus ja kotipaikkaa koskevien päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmien yhtenäistäminen olisi teknisesti vaikeasti toteutettavissa, koska useimmat viranomaiset olisivat tällöin asianosaisasemassa. Tällaisella muutoksella olisi lisäksi erityisesti kunnallista itsehallintoa koskevia laajakantoisia periaatteellisia vaikutuksia.

Koska väestökirjanpidon kotipaikkatiedoilla on kuitenkin huomattava tosiasiallinen merkitys eri hallinnonalojen viranomaistoimintaan, niiden luotettavuuteen tulee kiinnittää riittävästi huomiota.

Henkikirjoitukseen nykyisin liittyvää alistusmenettelyä ei ole tarkoituksenmukaista säilyttää uudessa järjestelmässä, jossa on pyritty joustavaan ja nopeaan muutoksenhakumenettelyyn.

17 §. Pykälässä säädetään rekisteritoimiston velvollisuudesta pyytää asianomaiselta toiselta rekisteritoimistolta lausunto tai muu selvitys henkilön tekemästä oikaisuvaatimuksesta. Selvityksen tai lausunnon antamiselle on syytä asettaa määräaika. Asian niin vaatiessa rekisteritoimiston tulee hankkia myös muuta lisäselvitystä viran puolesta.

18 §. Pykälässä säädetään muutoksenhausta. Henkilö saisi valittaa oikaisuvaatimukseen annetusta rekisteritoimiston päätöksestä.

Valitus on tehtävä sen läänin lääninoikeuteen, jonka alueella päätöksen tehnyt rekisteritoimisto sijaitsee. Valitusaika on kolme-

kymmentä päivää päätöksen tiedoksi saamisesta. Valituskirjelmän voi toimittaa joko päätöksen antaneelle rekisteritoimistolle tai suoraan lääninoikeuteen. Valituksen tekemisessä ja muutoksenhaussa muutoinkin, jos tässä laissa ei ole toisin säädetty, on noudatettava muutoksenhausta hallintoasioissa annetun lain (154/50) säännöksiä.

Pykälän 2 momentissa säädetään rekisteritoimiston menettelytavoista, kun valituskirjelmä on toimitettu rekisteritoimistolle.

19 §. Lääninoikeuden käsitellessä rekisteritoimiston päätöksestä tehtyä valitusta saattaa olla mahdollista, että henkilön väestökirjalain mukainen kotipaikka osoittautuu olevan jossakin toiseen läänin kuuluvassa kunnassa. Tällaisia tapauksia esiintyneen varsinkin silloin, kun lääninoikeudessa esitetään uutta selvitystä. Prosessitaloudelliset näkökohdat puoltavat tällöin asian ratkaisemista siinä lääninoikeudessa, jossa se on tullut vireille säädettyssä järjestyksessä. Tämän vuoksi ehdotetaan pidettäväksi edelleen voimassa säännös, jonka mukaan lääninoikeus voi tehdyistä vaatimuksista riippumatta määrätä henkilön merkittäväksi toiseen läänin kuuluvan kunnan kotipaikkarekisteriin tai poistettavaksi kotipaikkarekisteristä. Säännös sisältää samalla sen yleisen periaatteen, että lääninoikeus ratkaistessaan henkilön kotipaikan ei ole sidottu henkilön tätä koskeviin vaatimuksiin.

20 §. Säännösehdotus koskee muutoksenhaun lääninoikeuden päätöksestä. Nykyisin asianomaisella henkilöllä on oikeus valittaa lääninoikeuden henkikirjoituspäätöksistä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Lääninoikeuden kotipaikkapäätökseen ei sen sijaan saa hakea muutosta säännönmukaisin muutoksenhakukeinoin.

Uudistetussa väestökirjatietojen rekisteröintimenettelyssä ei enää tehdä päätöstä henkilön kotipaikasta tammikuun 1. päivänä. Tämän vuoksi on aiheellista, että asianomaisella henkilöllä on oikeus valittaa lääninoikeuden tekemästä hänen kotipaikkaansa koskevasta päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitus on tehtävä kolmenkymmenen päivän kuluessa lääninoikeuden päätöksen tiedoksi saamisesta.

21 §. Pykälässä säädetään kotipaikkaa koskevan päätöksen täytäntöönpanosta. Rekisteritoimiston on tehtävä henkilön kotipaikkaa koskevan päätöksensä perusteella heti asianmukaiset merkinnät kotipaikkarekisteriin. Re-

kisteritoimiston on meneteltävä näin myös saatuaan jäljennöksen lääninoikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden päätöksestä. Tämä on välttämätöntä sen vuoksi, että valtion ja kuntien viranomaiset sekä monet julkisyhteisöt tarvitsevat toiminnassaan mahdollisimman ajantasaisia tietoja henkilöiden kotipaikasta.

Tietojen nopea hyväksikäyttö on yleensä myös kansalaisen edun mukaista, koska hänen ei tällöin tarvitse itse ilmoittaa osoitteensa muutoksesta useille eri tahoille.

22 §. Pykälä koskee korkeimpaan hallinto-oikeuteen tehtävää henkikirjoitusvalitusta. Säännös tulee edellä ehdotettujen muutosten vuoksi tarpeettomaksi, ja voidaan kumota.

28 a §. Pykälän muutos on tarpeen 1 §:n perusteluissa mainitusta syystä.

29 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että 2 ja 3 momentti poistetaan kokonaisuudessaan, koska ne ovat kaupunkien erityisrasituksia koskevan lainsäädännön muuttumisen sekä henkikirjoituksesta luopumisen vuoksi tarpeettomia. Samalla 1 momentista poistetaan siihen nykyisin sisältyvä viittaus 2 ja 3 momenttiin.

31 §. Pykälän 1 momentin nojalla evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan seurakuntien kirkkoherrat, uskonnollisten yhdyskuntien tai niihin kuuluvien seurakuntien hallitukset sekä henkikirjoittajat olivat velvollisia antamaan tietoja väestön keskusrekisterin perustamista varten. Tietojen antamisesta suoritettiin kustannuksia vastaava korvaus, jonka valtioneuvosto vahvisti. Pykälän 2 momentin nojalla kunta oli velvollinen väestökirjalain täytäntöönpanoa varten ilmoittamaan kunnassa olevat rakennukset sekä niiden sijainnin ja osoitteen.

Koska kysymys on väestön keskusrekisterin perustamisvaiheeseen liittyneistä säännöksistä,

joiden soveltaminen ei tule enää kysymykseen, pykälä voidaan tässä yhteydessä kumota tarpeettomana.

Voimaantulosäännös. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1990.

Voimaantulosäännöksen 2 momentti on tarpeen muualla lainsäädännössä olevien, henkikirjoitusta koskevien viittaussäännösten vuoksi. Säännös tulee sovellettavaksi myös tapauksissa, joissa on käytetty henkikirjoitettua asukaslukea vastaavaa muuta ilmaisuja, esimerkiksi väestömäärää, väkilukua tai asukkaiden määrää.

Voimaantulosäännöksen 3 momentti on siirtymäsäännös, jota sovelletaan ainoastaan vuonna 1990. Sen mukaan tammikuun 1. päivän kotipaikan ja vuoden ensimmäisen päivän asukasluvun määrittämistä varten varataan aikaa kaksi kuukautta enemmän kuin seuraavina vuosina. Näin pyritään turvaamaan tietojen luotettavuus uuteen menettelyyn siirryttäessä.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Lainmuutokset edellyttävät väestökirja-asetuksen ja eräiden muiden asetusten muuttamista.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1990. Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

väestökirjalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 21 päivänä helmikuuta 1969 annetun väestökirjalain (141/69) 22 ja 31 §, *muutetaan* 1 §:n 2 momentti, 2 §:n 2 momentti, 5—7 §, 6 luvun otsikko, 13—21, 28 a ja 29 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 2 momentti 14 päivänä heinäkuuta 1978 annetussa laissa (558/78), 5 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, 6, 7, 13, 14, 16, 18 ja 28 a § 20 päivänä tammikuuta 1984 annetussa laissa (77/84) ja 15 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, sekä

lisätään lakiin uusi 8 a § seuraavasti:

1 §

Paikallisia väestökirjoja ovat kotipaikkarekisteri ja väestörekisteri.

2 §

Kotipaikkarekisteriin ja väestön keskusrekisteriin merkitään myös kiinteistöt ja niillä olevat rakennukset sekä rakennuksissa olevat huoneistot.

5 §

Väestökirjoissa olevia tietoja on tarkistettava säännöllisesti.

Väestörekisterikeskuksen on määrättävä tarkistuksen ajankohta, tarkistettavat tiedot sekä tarkistuksen laajuus siten, että tiedot tulevat koko maassa tarkistetuiksi tarpeellisilta osin ainakin kerran kymmenessä vuodessa.

6 §

Paikallisten väestökirjojen pitäminen on 26 §:n 1 momentissa säädetyin poikkeuksin rekisteritoimiston tehtävänä.

7 §

Henkilön on tehtävä itsestään ja kanssaan muuttaneista perheenjäsenistään muuttoilmoitus uuden asuinpaikkansa rekisteritoimistolle, jos oleskelu kestää yli kuukauden. Muuttoilmoitus on tehtävä myös silloin, kun henkilön tilapäinen oleskelu asuinpaikassa muuttuu pysyväksi.

Maasta muuttavan tai ulkomaille asumaan asettuvan on tehtävä itsestään ja kanssaan muuttavista perheenjäsenistään maastamuuttoilmoitus sille rekisteritoimistolle, jonka virka-alueella hänellä on kotipaikka, jos oles-

kelu ulkomaille kestää yli kuukauden. Ilmoitus on tehtävä myös silloin, kun henkilön tilapäinen oleskelu ulkomaille muuttuu pysyväksi. Yhteispohjoismaisesta muuttokirjasta on kuitenkin voimassa, mitä siitä on määrätty Oslossa 5 päivänä joulukuuta 1968 tehdystä Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välisessä väestörekisteriä koskevassa sopimuksessa (SopS 46/69).

Henkilön on pyynnöstä annettava väestökirjaviranomaiselle henkilötietojensa tarkistamista varten tarpeelliset tiedot. Sairaalan, vanhainkodin ja muun näihin verrattavan hoitolaitoksen sekä rangaistuslaitoksen on annettava rekisteritoimistolle tammikuun aikana ilmoitus laitoksessa yli kolme kuukautta olleista henkilöistä.

Sen rakennuksen, jossa henkilö asuu, omistaja tai haltija taikka näiden edustaja on velvollinen huolehtimaan muuttoilmoituksen tekemisestä ja toimittamisesta rekisteritoimistolle. Jos maastamuuttoilmoitus on jätetty sen rakennuksen, josta henkilö muuttaa ulkomaille, omistajalle tai haltijalle taikka näiden edustajalle, tulee tämän toimittaa ilmoitus rekisteritoimistolle.

8 a §

Väestön keskusrekisterissä on oltava saatavilla tieto siitä, missä kunnassa henkilöllä on ollut tässä laissa tarkoitettu kotipaikka tammikuun 1. päivänä (*vuoden ensimmäisen päivän kotipaikka*) ja mikä on samana ajankohtana ollut kunnan asukasluvu (*vuoden ensimmäisen päivän asukasluvu*). Tietojen rekisteröinnissä otetaan tällöin huomioon kaikki viimeistään asianomaisen vuoden maaliskuun 31. päivänä väestön keskusrekisteriin talletetut kotipaikkaa koskevat ilmoitukset.

6 luku

Kotipaikan määrääminen ja muutoksenhaku

13 §

Rekisteritoimiston on muuttoilmoituksen saatuaan viipymättä tehtävä päätös ilmoituksessa mainitun henkilön kotipaikasta.

Jos henkilö on laiminlyönyt muuttoilmoituksen tekemisen, on sen rekisteritoimiston, joka katsoo henkilön muuttaneen virka-alueelleen, kehoitettava häntä määrääjassa täyttämään velvollisuutensa ja samalla ilmoitettava, että laiminlyönti ei estä ratkaisemasta asiaa. Määräajan jälkeen rekisteritoimiston on viipymättä tehtävä päätös henkilön kotipaikasta.

Jos henkilöä muusta kuin 2 momentissa mainitusta syystä ei ole merkitty minkään kunnan kotipaikkarekisteriin, vaikka hänen tiedetään asuvan vakituisesti Suomessa, asianomaisen rekisteritoimiston on tehtävä päätös hänen kotipaikastaan.

14 §

Rekisteritoimiston on maastamuuttoilmoituksen saatuaan viipymättä tehtävä päätös siitä, onko ilmoituksessa mainittu henkilö poistettava kotipaikkarekisteristä.

Jos henkilö on laiminlyönyt maastamuuttoilmoituksen tekemisen, on rekisteritoimiston, jonka virka-alueeseen kuuluvan kunnan kotipaikkarekisteriin henkilö on merkitty, kehoitettava häntä määrääjassa täyttämään velvollisuutensa ja samalla ilmoitettava, että laiminlyönti ei estä ratkaisemasta asiaa. Määräajan jälkeen rekisteritoimiston on viipymättä tehtävä päätös asiasta.

Kehotus ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseen voidaan erityisestä syystä jättää lähettämättä. Rekisteritoimisto voi tällöin ratkaista asian, jos sillä on luotettava selvitys henkilön muuttamisesta vakituisesti ulkomaille.

15 §

Rekisteritoimiston 13 ja 14 §:ssä tarkoitetut päätökset annetaan tiedoksi henkilölle, jos päätös ei ole rekisteritoimistolle tehdyn muuttoilmoituksen tai maastamuuttoilmoituksen mukainen sekä silloin, kun rekisteritoimisto on tehnyt kotipaikkaa koskevan päätöksen saamatta henkilöltä asianmukaista ilmoitusta.

Jollei muuta näytetä, katsotaan henkilön saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on annettu postin kuljetettavaksi hänen ilmoittamaansa tai rekis-

teritoimistossa viimeksi tiedossa olevaan osoitteeseen.

16 §

Henkilö, jonka kotipaikasta on kysymys, saa kirjallisesti vaatia rekisteritoimistolta oikaisua 13 tai 14 §:ssä tarkoitettuun päätökseen. Oikaisuvaatimus on tehtävä kolmenkymmenen päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta.

17 §

Rekisteritoimiston on, jollei oikaisuvaatimusta jätetä tutkimatta tai ilmeisesti aiheettomana hylätä, hankittava lausunto tai muu selvitys siltä rekisteritoimistolta, jonka virka-alueeseen kuuluvan kunnan kotipaikkarekisteriin henkilö on ennen viimeksi tehtyä kotipaikkaratkaisua merkitty.

18 §

Rekisteritoimiston oikaisuvaatimukseen antamaan päätökseen saa asianomainen henkilö hakea muutosta valittamalla siihen lääninoikeuteen, jonka tuomiopiirissä päätöksen antanut rekisteritoimisto on, kolmenkymmenen päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta.

Valituskirjelmän saa jättää päätöksen tehneelle rekisteritoimistolle. Tällöin rekisteritoimiston on lähetettävä valituskirjelmä ja päätöksen perusteena olleet asiakirjat lääninoikeuteen. Asiakirjoihin on liitettävä rekisteritoimiston lausunto.

19 §

Lääninoikeus, johon rekisteritoimiston päätöksestä on valitettu, voi tehdyistä vaatimuksista riippumatta määrätä henkilön merkittäväksi toiseenkin läänini kuuluvan kunnan kotipaikkarekisteriin tai poistettavaksi siitä.

20 §

Henkilö saa hakea muutosta lääninoikeuden hänen kotipaikkaansa koskevaan päätökseen valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen kolmenkymmenen päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta.

21 §

Rekisteritoimiston on henkilön kotipaikkaa koskevan päätöksensä perusteella tehtävä asianmukaiset merkinnät kotipaikkarekisteriin.

Lääninoikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden on lähetettävä jäljennös päätöksestään asianomaiselle rekisteritoimistolle. Rekis-

teritoimiston on tehtävä päätöksestä aiheutuvat merkinnät kotipaikkarekisteriin.

28 a §

Rekisteritoimiston pitämistä paikallisista väestökirjoista ja niihin kuuluvista asiakirjoista annettavista todistuksista, otteista, jäljennöksistä ja muista tiedoista peritään, jolle niiden antamisesta tai ilmoittamisesta säädetä muussa laissa tai ole säädetty ennen 1 päivää huhtikuuta 1982 annetussa asetuksessa, maksuja, joiden suuruudesta säädetään asetuksella valtion maksuperustelaissa (980/73) säädettyjen perusteiden mukaan. Asetuksella voidaan kuitenkin säätää, että yksityisille henkilöille ja kunnallisille viranomaisille saadaan antaa edellä tarkoitettuja tietoja asetuksella tarkemmin säädettävää tarkoitusta varten maksutta.

29 §

Väestökirjojen pitämisestä aiheutuvat kustannukset, lukuun ottamatta evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan

seurakuntien kirkonkirjojen pitämistä, suoritetaan valtion varoista.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 199 .

Milloin muussa laissa tai asetuksessa jokin oikeus tai velvollisuus määräytyy henkikirjoituspaikan perusteella, sovelletaan tällöin tämän lain 8 a §:ssä tarkoitettua vuoden ensimmäisen päivän kotipaikkaa. Jos kysymys on henkikirjoitetusta asukasmäärästä, sovelletaan tällöin vuoden ensimmäisen päivän asukaslu-
kua.

Sen estämättä, mitä edellä 8 a §:ssä on säädetty tietojen rekisteröinnistä, otetaan vuonna 1990 vuoden ensimmäisen päivän kotipaikkaa ja asukaslukua määrättäessä huomioon kaikki viimeistään toukokuun 31. päivänä väestön keskusrekisteriin talletetut kotipaikkaa koskevat ilmoitukset.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 1 päivänä syyskuuta 1989

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Sisäasiainministeri *Jarmo Rantanen*

Laki väestökirjalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 21 päivänä helmikuuta 1969 annetun väestökirjalain (141/69) 22 ja 31 §, *muutetaan* 1 §:n 2 momentti, 2 §:n 2 momentti, 5—7 §, 6 luvun otsikko, 13—21, 28 a ja 29 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 2 momentti 14 päivänä heinäkuuta 1978 annetussa laissa (558/78), 5 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, 6, 7, 13, 14, 16, 18 ja 28 a § 20 päivänä tammikuuta 1984 annetussa laissa (77/84) ja 15 § osittain muutettuna viimeksi mainitulla lailla, sekä

lisätään lakiin uusi 8 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Paikallisia väestökirjoja ovat väestörekisteri, kotipaikkarekisteri ja *henkikirja*.

Paikallisia väestökirjoja ovat *kotipaikkarekisteri ja väestörekisteri*.

2 §

Kotipaikkarekisteriin, *henkikirjaan* ja väestön keskusrekisteriin merkitään myös kiinteistöt ja niillä olevat rakennukset sekä *kotipaikkarekisteriin ja väestön keskusrekisteriin lisäksi* rakennuksissa olevat huoneistot.

Kotipaikkarekisteriin ja väestön keskusrekisteriin merkitään myös kiinteistöt ja niillä olevat rakennukset sekä rakennuksissa olevat huoneistot.

5 §

Kotipaikkarekisteri tarkistetaan tarpeellisilta osin vuosittain henkikirjoituksessa, jonka perusteella laaditaan henkikirja.

Kukin henkilö on vuosittain henkikirjoitettava siinä kunnassa, jossa hänellä tammikuun 1 päivänä on tässä laissa tarkoitettu kotipaikka.

Kussakin kunnassa on, jollei asetuksella toisin säädetä, vuosittain pidettävä henkikirjoituksen tarkistuskokous, jossa kunnan viranomaisille ja poliisipiirin päällikölle tai hänen määräämälleen on varattava tilaisuus tehdä huomautuksia henkikirjoituksen johdosta.

Henkikirja on päätettävä henkikirjoitusvuoden toukokuun 31 päivänä. Henkikirjan päättämisen jälkeen älköön enää siihen ketään lisättäkö tai siitä poistettako, ellei lääninhallitus tai korkein hallinto-oikeus muutoksenhaun tai alistuksen johdosta toisin määrää.

5 §

Väestökirjoissa olevia tietoja on tarkistettava säännöllisesti.

Väestörekisterikeskuksen on määrättävä tarkistuksen ajankohta, tarkistettavat tiedot sekä tarkistuksen laajuus siten, että tiedot tulevat koko maassa tarkistetuiksi tarpeellisilta osin ainakin kerran kymmenessä vuodessa.

Voimassa oleva laki

6 §

Paikallisten väestökirjojen pitäminen ja henkikirjoituksen toimittaminen on 2 ja 3 momentissa sekä 26 §:n 1 momentissa säädettyin poikkeuksin rekisteritoimiston tehtävänä.

Sisäasiainministeriö voi määrätä paikallisten väestökirjojen pitämisen ja henkikirjoituksen toimittamisen kaupungissa poliisilaitokseen sitä varten perustettavan väestökirjaosaston tai -toimiston tehtäväksi. Väestökirjaosastosta tai -toimistosta on tällöin voimassa, mitä rekisteritoimistosta säädetään.

Sisäasiainministeriö voi määrätä paikallisten väestökirjojen pitämisen ja henkikirjoituksen toimittamisen kaupungissa joko kokonaan tai osaksi muun viranomaisen kuin rekisteritoimiston tehtäväksi, jolloin tästä viranomaisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä rekisteritoimistosta säädetään.

7 §

Henkilö, joka muuttaa asuntoa, on velvollinen tekemään itsestään ja hänen kanssaan yhdessä muuttaneista perheenjäsenistään muuttoilmoituksen uuden asuinpaikkansa rekisteritoimistolle.

Henkikirjoitusta varten on jokaisesta henkilöstä vuosittain annettava henkikirjoitusilmoitus asianomaiselle rekisteritoimistolle.

Sen rakennuksen omistaja tai haltija, jossa henkilö asuu, on velvollinen huolehtimaan 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen ilmoitusten tekemisestä ja niiden toimittamisesta rekisteritoimistolle.

Maasta muuttavan tai ulkomaille asumaan asettuvan on tehtävä itsestään ja kanssaan muuttavista perheenjäsenistään maastamuuttoilmoitus sille rekisteritoimistolle, jonka virka-alueella hänellä on kotipaikka. Yhteispohjoismaisesta muuttokirjasta on kuitenkin voimassa, mitä siitä on määrätty Oslossa 5 päivänä joulukuuta 1968 tehdyssä Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välisessä väestörekisteriä koskevassa sopimuksessa (SopS 46/69).

Jos 4 momentissa tarkoitettu ilmoitus on jätetty sen rakennuksen omistajalle tai haltijalle taikka näiden edustajalle, josta henkilö muuttaa ulkomaille, on tämä velvollinen huolehtimaan ilmoituksen toimittamisesta rekisteritoimistolle.

Ehdotus

6 §

Paikallisten väestökirjojen pitäminen on 26 §:n 1 momentissa säädettyin poikkeuksin rekisteritoimiston tehtävänä.

7 §

Henkilön on tehtävä itsestään ja kanssaan muuttaneista perheenjäsenistään muuttoilmoitus uuden asuinpaikkansa rekisteritoimistolle, jos oleskelu kestää yli kuukauden. Muuttoilmoitus on tehtävä myös silloin, kun henkilön tilapäinen oleskelu asuinpaikassa muuttuu pysyväksi.

Maasta muuttavan tai ulkomaille asumaan asettuvan on tehtävä itsestään ja kanssaan muuttavista perheenjäsenistään maastamuuttoilmoitus sille rekisteritoimistolle, jonka virka-alueella hänellä on kotipaikka, jos oleskelu ulkomaille kestää yli kuukauden. Ilmoitus on tehtävä myös silloin, kun henkilön tilapäinen oleskelu ulkomaille muuttuu pysyväksi. Yhteispohjoismaisesta muuttokirjasta on kuitenkin voimassa, mitä siitä on määrätty Oslossa 5 päivänä joulukuuta 1968 tehdyssä Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välisessä väestörekisteriä koskevassa sopimuksessa (SopS 46/69).

Henkilön on pyynnöstä annettava väestökirjaviranomaiselle henkilötietojensa tarkistamista varten tarpeelliset tiedot. Sairaalan, vanhainkodin ja muun näihin verrattavan hoitolaitoksen sekä rangaistuslaitoksen on annettava rekisteritoimistolle tammikuun aikana ilmoitus laitoksessa yli kolme kuukautta olleista henkilöistä.

Sen rakennuksen, jossa henkilö asuu, omistaja tai haltija taikka näiden edustaja on velvollinen huolehtimaan muuttoilmoituksen te-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

kemisestä ja toimittamisesta rekisteritoimistolle. Jos maastamuuttoilmoitus on jätetty sen rakennuksen, josta henkilö muuttaa ulkomaille, omistajalle tai haltijalle taikka näiden edustajalle, tulee tämän toimittaa ilmoitus rekisteritoimistolle.

8 a §

Väestön keskusrekisterissä on oltava saatavilla tieto siitä, missä kunnassa henkilöllä on ollut tässä laissa tarkoitettu kotipaikka tammi-kuun 1. päivänä (vuoden ensimmäisen päivän kotipaikka) ja mikä on samana ajankohtana ollut kunnan asukasluku (vuoden ensimmäisen päivän asukasluku). Tietojen rekisteröinnissä otetaan tällöin huomioon kaikki viimeistään asianomaisen vuoden maaliskuun 31. päivänä väestön keskusrekisteriin talletetut kotipaikkaa koskevat ilmoitukset.

6 luku

Muutoksenhaku ja alistaminen

13 §

Jos joku katsoo, että hänet on muutto- tai maastamuuttoilmoituksen johdosta merkitty väärään kotipaikkarekisteriin taikka virheellisesti tai aiheettomasti poistettu kotipaikkarekisteristä, voi rekisteritoimisto ottaa hänen vaatimuksestaan asian uudelleen käsiteltäväksi ennen muuttoa seuraavan vuoden henkikirjan päättämistä.

Jollei rekisteritoimisto voi hyväksyä 1 momentissa tarkoitettua oikaisuvaatimusta, on rekisteritoimiston annettava siitä kirjallinen, perusteltu päätös valitusosoituksineen.

14 §

Rekisteritoimiston 13 §:n 2 momentissa tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla sen läänin lääninoikeuteen, jonka lääninhallituksen alainen rekisteritoimisto on. Valitus on toimitettava lääninoikeudelle 30 päivän kuluessa tiedoksisaannista. Valituskirjelmään on liitettävä rekisteritoimiston päätös valitusosoituksineen.

6 luku

Kotipaikan määrääminen ja muutoksenhaku

13 §

Rekisteritoimiston on muuttoilmoituksen saatuaan viipymättä tehtävä päätös ilmoituksessa mainitun henkilön kotipaikasta.

Jos henkilö on laiminlyönyt muuttoilmoituksen tekemisen, on sen rekisteritoimiston, joka katsoo henkilön muuttaneen virka-alueelleen, kehotettava häntä määrääjässä täyttämään velvollisuutensa ja samalla ilmoitettava, että laiminlyönti ei estä ratkaisemasta asiaa. Määräajan jälkeen rekisteritoimiston on viipymättä tehtävä päätös henkilön kotipaikasta.

Jos henkilöä muusta kuin 2 momentissa mainitusta syystä ei ole merkitty minkään kunnan kotipaikkarekisteriin, vaikka hänen tiedetään asuvan vakituisesti Suomessa, asianomaisen rekisteritoimiston on tehtävä päätös hänen kotipaikastaan.

14 §

Rekisteritoimiston on maastamuuttoilmoituksen saatuaan viipymättä tehtävä päätös siitä, onko ilmoituksessa mainittu henkilö poistettava kotipaikkarekisteristä.

Jos henkilö on laiminlyönyt maastamuuttoilmoituksen tekemisen, on rekisteritoimiston, jonka virka-alueeseen kuuluvan kunnan kotipaikkarekisteriin henkilö on merkitty, kehotettava häntä määrääjässä täyttämään velvollisuutensa ja samalla ilmoitettava, että laimin-

Voimassa oleva laki

15 §

Henkikirjoituspaikkaa koskevaan rekisteritoimiston ratkaisuun saa hakea muutosta valitsemalla sen läänin lääninoikeuteen, johon kuuluvan kunnan henkikirjaa valitus koskee. Valitus on toimitettava lääninoikeudelle viimeistään henkikirjoitusvuoden marraskuun 1 päivänä. Valituskirjelmään on liitettävä henkikirjan tai väestön keskusrekisterin nojalla sitä varten annettu todistus tai ote. Jos valitus perustuu siihen, että joku on henkikirjoitettu kahdessa tai useammassa kunnassa taikka jäänyt kokonaan henkikirjoittamatta, voidaan valitus kuitenkin tehdä kahden vuoden kuluessa kysymyksessä olevan henkikirjoitusvuoden päättymisestä.

Oikeus 1 momentissa tarkoitetun valituksen tekemiseen on paitsi sillä, jonka henkikirjoituksesta on kysymys, myös kunnalla, jonka etua henkikirjoitus saattaa koskea. Kunnan puhevaltaa saa kunnallishallituksen lisäksi käyttää myös sosiaalilautakunta.

16 §

Jos rekisteritoimistot ovat eri mieltä jonkun oikeasta henkikirjoituspaikasta, on sen rekisteritoimiston, joka katsoo, että toisen rekisteritoimiston olisi otettava hänet henkikirjaan tai poistettava hänet siitä, alistettava asia ennen henkikirjan päättämistä lääninoikeuden ratkaistavaksi.

Jos rekisteritoimisto henkikirjan päättämisen jälkeen havaitsee, että joku on henkikirjoitettu kahdessa tai useammassa kunnassa taikka jäänyt kokonaan henkikirjoittamatta, on sen alistettava asia lääninoikeuden ratkaistavaksi viimeistään kahden vuoden kuluessa kysymyksessä olevan henkikirjoitusvuoden päättymisestä.

Alistus on tehtävä sen läänin lääninoikeudelle, johon kuuluvaa kuntaa rekisteritoimisto esittämillään perusteilla pitää oikeana henkikirjoituspaikkana.

Ehdotus

lyönti ei estä ratkaisemasta asiaa. Määräajan jälkeen rekisteritoimiston on viipymättä tehtävä päätös asiasta.

Kehotus ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseen voidaan erityisestä syystä jättää lähettämättä. Rekisteritoimisto voi tällöin ratkaista asian, jos sillä on luotettava selvitys henkilön muuttamisesta vakituisesti ulkomaille.

15 §

Rekisteritoimiston 13 ja 14 §:ssä tarkoitetut päätökset annetaan tiedoksi henkilölle, jos päätös ei ole rekisteritoimistolle tehdyn muuttoilmoituksen tai maastamuuttoilmoituksen mukainen sekä silloin, kun rekisteritoimisto on tehnyt kotipaikkaa koskevan päätöksen saamatta henkilöltä asianmukaista ilmoitusta.

Jollei muuta näytetä, katsotaan henkilön saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on annettu postin kuljetettavaksi hänen ilmoittamaansa tai rekisteritoimistossa viimeksi tiedossa olevaan osoitukseen.

16 §

Henkilö, jonka kotipaikasta on kysymys, saa kirjallisesti vaatia rekisteritoimistolta oikaisua 13 tai 14 §:ssä tarkoitettuun päätökseen. Oikaisuvaatimus on tehtävä kolmenkymmenen päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta.

Voimassa oleva laki

17 §

Ennen valituksen tai alistuksen ratkaisemista on lääninhallituksen kuultava sitä henkilöä, jota asia koskee, sekä kuntaa, jonka etua asia saattaa koskea. Jollei henkilöä ole etsiskelyistä huolimatta tavattu, saadaan asia kuitenkin ratkaista häntä kuulematta.

18 §

Jos joku on jäänyt kokonaan henkikirjoittamatta, voi lääninoikeus asianomaista rekisteritoimistoa kuultuaan määrätä, että hänet on toistaiseksi ja siihen saakka, kunnes asia on lopullisesti lääninoikeudessa ratkaistu, merkittävä jonkin kunnan henkikirjaan.

19 §

Sillä lääninhallituksella, jolle valitus tai alistus on 14, 15 tai 16 §:ssä säädettyssä järjestyksessä tehty, on valta tehdyistä vaatimuksista riippumatta määrätä henkilö merkittäväksi toiseenkin lääniin kuuluvan kunnan kotipaikkarekisteriin ja henkikirjaan tai poistettavaksi niistä.

20 §

Määrätessään kunnan kotipaikkarekisteristä tai henkikirjasta poistettavaksi sellaisen henkilön, jota ei ole muualla merkitty kotipaikkarekisteriin tai henkikirjaan, on lääninhallituksen, hankittuaan tarpeellisen selvityksen, määrättävä se toinen kunta, jonka kotipaikkarekisteriin tai henkikirjaan henkilö on merkittävä. Samoin on meneteltävä, kun lääninhallitus toteaa, ettei henkilöä, joka on jäänyt kokonaan henkikirjoittamatta, voida määrätä vaadittuun henkikirjaan otettavaksi.

21 §

Lääninhallituksen päätös 14 §:ssä tarkoitetussa asiassa on annettava tiedoksi valittajalle sekä 15 ja 16 §:ssä tarkoitetussa asiassa niille, joilla 15 §:n 2 momentin mukaan on oikeus valittaa henkikirjoituksesta.

Ehdotus

17 §

Rekisteritoimiston on, jollei oikaisuvaatimusta jätetä tutkimatta tai ilmeisesti aiheettomana hylätä, hankittava lausunto tai muu selvitys siltä rekisteritoimistolta, jonka virka-alueeseen kuuluvan kunnan kotipaikkarekisteriin henkilö on ennen viimeksi tehtyä kotipaikkaratkaisua merkitty.

18 §

Rekisteritoimiston oikaisuvaatimukseen antamaan päätökseen saa asianomainen henkilö hakea muutosta valittamalla siihen lääninoikeuteen, jonka tuomiopiirissä päätöksen antanut rekisteritoimisto on, kolmenkymmenen päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta.

Valituskirjelmän saa jättää päätöksen tekneelle rekisteritoimistolle. Tällöin rekisteritoimiston on lähetettävä valituskirjelmä ja päätöksen perusteena olleet asiakirjat lääninoikeuteen. Asiakirjoihin on liitettävä rekisteritoimiston lausunto.

19 §

Lääninoikeus, johon rekisteritoimiston päätöksestä on valitettu, voi tehdyistä vaatimuksista riippumatta määrätä henkilön merkittäväksi toiseenkin lääniin kuuluvan kunnan kotipaikkarekisteriin tai poistettavaksi siitä.

20 §

Henkilö saa hakea muutosta lääninoikeuden hänen kotipaikkaansa koskevaan päätökseen valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen kolmenkymmenen päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta.

21 §

Rekisteritoimiston on henkilön kotipaikkaa koskevan päätöksensä perusteella tehtävä asianmukaiset merkinnät kotipaikkarekisteriin. Lääninoikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden on lähetettävä jäljennös päätökse-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tään asianomaiselle rekisteritoimistolle. Rekisteritoimiston on tehtävä päätöksestä aiheutuvat merkinnät kotipaikkarekisteriin.

22 §

Lääninhallituksen päätökseen saa 2 momentissa säädetyin poikkeuksin hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa tiedoksisaannista. Valitusta älköön kuitenkaan tehtävä myöhemmin kuin kahden vuoden kuluessa lääninhallituksen päätöksen antamisesta.

Lääninhallituksen päätökseen 14 ja 18 §:ssä tarkoitetuissa asioissa ei saa hakea muutosta.

28 a §

Rekisteritoimiston pitämistä paikallisista väestökirjoista ja niihin kuuluvista asiakirjoista annettavista todistuksista, otteista, jäljennöksistä ja muista tiedoista peritään, jollei niiden antamisesta tai ilmoittamisesta säädetä muussa laissa tai ole säädetty ennen 1 päivää huhtikuuta 1982 annetussa asetuksessa, maksuja, joiden suuruudesta säädetään asetuksella valtion maksuperustelaisissa (980/73) säädettyjen perusteiden mukaan. Asetuksella voidaan kuitenkin säätää, että yksityisille henkilöille ja kunnallisille viranomaisille saadaan antaa edellä tarkoitettuja tietoja asetuksella tarkemmin säädettävää tarkoitusta varten maksutta *sekä kunnalle ote koko kuntaa koskevan henkikirjan osista ja henkilöosan aakkosellisesta hakemistosta valtion maksuperustelaisissa tarkoitettua suoritteiden omakustannusarvoa alemmalla maksulla.*

29 §

Väestökirjojen pitämisestä aiheutuvat kustannukset, lukuun ottamatta evankelis-luterilaisten ja ortodoksisten seurakuntien kirkonkirjojenpitoa, suoritetaan valtion varoista 2 ja 3 momentissa mainituin poikkeuksin.

Kunta on velvollinen kustantamaan henkikirjoituksen tarkistuskokousta varten tarvittavan huoneiston lämpöineen ja valoineen sekä kokouksessa läsnäolleiden kunnan viranomaisten palkkiot ja heidän matkakulunsa.

Kaupunki, jossa paikallisten väestökirjojen pitäminen on määrätty poliisilaitokseen sitä varten perustetun väestökirjaosaston tai toimiston tehtäväksi, ottaa osaa tämän osaston

(Kumotaan)

28 a §

Rekisteritoimiston pitämistä paikallisista väestökirjoista ja niihin kuuluvista asiakirjoista annettavista todistuksista, otteista, jäljennöksistä ja muista tiedoista peritään, jollei niiden antamisesta tai ilmoittamisesta säädetä muussa laissa tai ole säädetty ennen 1 päivää huhtikuuta 1982 annetussa asetuksessa, maksuja, joiden suuruudesta säädetään asetuksella valtion maksuperustelaisissa (980/73) säädettyjen perusteiden mukaan. Asetuksella voidaan kuitenkin säätää, että yksityisille henkilöille ja kunnallisille viranomaisille saadaan antaa edellä tarkoitettuja tietoja asetuksella tarkemmin säädettävää tarkoitusta varten maksutta.

29 §

Väestökirjojen pitämisestä aiheutuvat kustannukset, lukuun ottamatta evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan seurakuntien kirkonkirjojen pitämistä, suoritetaan valtion varoista.

Voimassa oleva laki

tai toimiston kustannuksiin niin kuin kaupunkien osanotosta poliisilaitoksen menoihin on säädetty.

31 §

Evankelis-luterilaisten ja ortodoksisten seurakuntien kirkkoherrat, uskonnollisten yhdistyksien tai niihin kuuluvien seurakuntien hallitukset sekä henkikirjoittajat ovat velvollisia antamaan pitämistään luetteloista väestön keskusrekisterin perustamista varten tarvittavat tiedot. Tietojen antamisesta suoritetaan kustannuksia vastaava korvaus, jonka valtioneuvosto vahvistaa.

Kunta on velvollinen tämän lain täytäntöönpanoa varten ilmoittamaan kunnassa olevat rakennukset sekä niiden sijainnin ja osoitteen.

Ehdotus

(Kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Milloin muussa laissa tai asetuksessa jokin oikeus tai velvollisuus määräytyy henkikirjoituspaikan perusteella, sovelletaan tällöin tämän lain 8 a §:ssä tarkoitettua vuoden ensimmäisen päivän kotipaikkaa. Jos kysymys on henkikirjoitetusta asukasmäärästä, sovelletaan tällöin vuoden ensimmäisen päivän asukaslukua.

Sen estämättä, mitä edellä 8 a §:ssä on säädetty tietojen rekisteröinnistä, otetaan vuonna 1990 vuoden ensimmäisen päivän kotipaikkaa ja asukaslukua määrättäessä huomioon kaikki viimeistään toukokuun 31. päivänä väestön keskusrekisteriin talletetut kotipaikkaa koskevat ilmoitukset.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.
